

Dženita Sarač-Rujanac
BRANKO MIKULIĆ
POLITIČKA BIOGRAFIJA 1965–1989.

HISTORIJSKE MONOGRAFIJE
Knjiga 19.

Izdavač

Univerzitet u Sarajevu- Institut za historiju
Podgaj 6, 71 000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina
www.iis.unsa.ba

Glavni i odgovorni urednik
Dr. sc. Sedad Bešlija

Recenzenti

Prof. dr. sc. Mile Lasić
Dr. sc. Dino Mujadžević
Prof. dr. sc. Zijad Šehić

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

929 Mikulić B.

SARAČ-Rujanac, Dženita

Branko Mikulić : politička biografija : 1965-1989 / Dženita Sarač-Rujanac ; [prijevod rezimea na engleski jezik Aida Kadrija]. - Sarajevo : Institut za historiju Univerziteta, 2020. - 557 str. ; 25 cm. - (Historijske monografije ; knj. 19)

O autorici: str. 557. - Bibliografija: str. 495-509 ; bibliografske i druge bilješke uz tekst. - Summary. - Registri.

ISBN 978-9958-649-35-6

COBISS.BH-ID 41553670

UNIVERZITET U SARAJEVU – INSTITUT ZA HISTORIJU

Dženita Sarač–Rujanac

BRANKO MIKULIĆ
POLITIČKA BIOGRAFIJA 1965–1989.

Sarajevo, 2020.

Mojim roditeljima

SADRŽAJ

UVOD	9
Zašto politička biografija?	9
Zašto Branko Mikulić?	15
Konceptualna i teorijska polazišta	20
Publicistika i historiografija o Branku Mikuliću	24
Politički počeci i socijalistička svakodnevnica	29
Odlikovanja i pisana riječ Branka Mikulića	37
FOTOGRAFIJE, I	41
I. PRVI KORACI U REPUBLIČKOM RUKOVODSTVU. BRANKO MIKULIĆ IZMEĐU ČETVRTOG (1965) I PETOG (1969) KONGRESA SK BOSNE I HERCEGOVINE	47
1. Politička aktivnost Branka Mikulića kao sekretara CK SKBiH	49
2. Reforma SK i pozicija sekretara Izvršnog komiteta CK SKBiH	56
3. Mikulić kao predsjednik Izvršnog vijeća Skupštine SR Bosne i Hercegovine	60
II. NA ČELU SAVEZA KOMUNISTA BOSNE I HERCEGOVINE	69
1. Peti (1969), Šesti (1974) i Sedmi kongres SKBiH (1978)	71
III. BRANKO MIKULIĆ U PREDSJEDNIŠTVU CK SKJ (1978–1982)	85
1. Mikulić kao predsjedavajući Predsjedništva CK SKJ	87
2. Predsjedništvo CK SKJ i ekonomski problemi	94
3. Pripreme za prvi kongres SKJ bez Josipa Broza Tita	100
IV. BRANKO MIKULIĆ U PREDSJEDNIŠTVU SRBiH 1982–1984.	105
1. Branko Mikulić kao prvi čovjek Republike	107
2. Predsjednik Organizacionog komiteta XIV zimskih olimpijskih igara	112

V. PONOVRNO U SAVEZNOM CENTRU 1984–1989.	131
1. Mikulićeva politička aktivnost u Predsjedništvu SFRJ	133
2. Mandatar novog Saveznog izvršnog vijeća 1986. godine	143
3. Inicijative, mjere, programi i privredni “paketi” Saveznog izvršnog vijeća	154
4. Pod lupom jugoslavenske štampe	183
5. Neuspjeh napora Saveznog izvršnog vijeća i kolektivna ostavka	191
FOTOGRAFIJE, II	201
VI. KLJUČNA PITANJA POLITIČKOG DJELOVANJA BRANKA MIKULIĆA	211
1. Unutrašnje političko i društveno jačanje Bosne i Hercegovine	213
a) Izgradnja i modernizacija putne mreže kao preduslov integraciji Bosne i Hercegovine	213
b) Branko Mikulić i privredno jačanje SRBiH 1970-ih godina.....	221
c) Afirmacija bosanskohercegovačkog društva	230
2. Jačanje položaja Bosne i Hercegovine u Federaciji	246
a) Sporna pitanja bosanskohercegovačkog razvoja. Diskusija o dopunskim sredstvima Federacije	246
b) Obnova Bosanske krajine kao pitanje ravnopravnosti Republike u Federaciji.....	263
c) Ustavni amandmani i dovršavanje državnosti Bosne i Hercegovine	279
3. Branko Mikulić i međurepublički odnosi.....	290
a) Bosna i Hercegovina i jugoslavenski Sjever i Jug.....	290
b) <i>Hrvatsko proljeće</i> i <i>Srbijanska jesen</i> – ispiti bosanskohercegovačkog rukovodstva	308
c) Branko Mikulić i pitanje SAP Kosova	323
4. Branko Mikulić i nacionalno pitanje	335
a) Mikulićeva borba s nacionalizmom	335
b) Doprinos Branka Mikulića nacionalnoj afirmaciji Muslimana (Bošnjaka).....	345
c) Otvaranje nacionalnog pitanja i identiteta Muslimana 1980-ih godina	359

d) Optužbe Raselovog suda	370
FOTOGRAFIJE, III	381
5. Unutarpartijska neslaganja i borba protiv “antisamoupravnih i nacionalističkih” snaga	389
a) Slučaj Radovana Stijačića	389
b) Razlaz s Avdom Humom, Osmanom Karabegovićem i Hajrom Kapetanovićem	401
c) Pokušaj revizije ratne prošlosti. Slučaj Pašage Mandžića	420
6. Politički izazovi predsjednika Saveznog izvršnog vijeća 1980-ih godina	434
a) Mikulić između Savezne vlade i Saveza komunista Jugoslavije	434
b) Destabilizacija bosanskohercegovačkog rukovodstva 1980-ih godina	442
7. Diplomatska djelatnost Branka Mikulića	463
 ZAKLJUČAK.....	483
SUMMARY	491
POPIS IZVORA I LITERATURE	495
PRILOZI.....	511
POPIS PRILOGA	537
SKRAĆENICE.....	538
REGISTAR LIČNIH IMENA.....	541
REGISTAR GEOGRAFSKIH POJMOVA	551
ZAHVALA	555
O AUTORICI	557

UVOD

Zašto politička biografija?

Političke biografije u kojima se traga za pojedinim ličnostima i njihovom vremenu pisane su još u antička vremena. Antička književnost je njegovala biografije “znamenitih muževa” smatrajući ih poučnim pripovijedanjem o vrlinama pojedinca koje trebaju biti ogledalo tj. uzor čitateljima.¹ Tokom srednjeg vijeka razvijaju se dva žanra srednjovjekovne historiografije, vitae i gesta koje manje ili više detaljno govore o životu i djelima pojedinaca, najviše vladara i crkvenih lica djelimično osvjetljavajući i lokalnu historiju. Biografije, posebno umjetnika, zadržavaju istaknuto mjesto i u humanizmu tokom XV i XVI stoljeća.² I u narednom periodu svjetska historiografija također će veliku pažnju poklanjati biografijama “bogom nadahnutih stvaralačkih junaka” kao pokretača povijesti koji nastoje ovladati “kaosom postojanja”.³ Kritika tradicionalne, događajne političke historije na prijelomu XIX i XX stoljeća od strane tzv. “nove historije” i strukturalne historiografije dugog trajanja odrazila se i na spoznaju povijesne zbilje na temelju života i iskustva pojedinaca i interes se sa “velikih muževa” pomjerio prema “malom čovjeku”. Međutim, već 1960-ih i početkom 1970-ih strukturalna historija doživljava ozbiljnu kritiku pri čemu se politička historija ponovno vraća u fokus i jača interes za političku biografiju koja, prema Jacquesu Le Goffu, istaknutom predstavniku historije mentaliteta, nije samo nizanje događaja nego “prikaz i tumačenje jednog osobnog života unutar određene povijesne epohe i društva”.⁴

Danas se uglavnom pravi razlika između referentnih i povijesnih biografija shodno odabranoj metodologiji rada i cilju istraživanja. Referentne biografije

¹ Prvi poznati autor biografije jeste Kornelije Nepot (o. 99–24. godine pr. n. e.), a ova se književna vrsta značajno razvija u vrijeme carstva radovima Plutarha (o. 45–125. g. n. e.) i Gaja Svetonija Trankvila (o. 70. n. e. – poslije 122. g. n. e.) koji oblikuje novi obrazac koji će biti korišten za pisanje srednjovjekovnih, ali i biografija nastalih znatno kasnije. Gross, 1996: 33–34.

² Isto: 41, 58.

³ Isto: 165–168.

⁴ Isto: 211–215, 261–262.

navode ključne podatke koji obilježavaju život i djelo date ličnosti. Na drugoj strani, povijesne biografije nastoje navedene reference predstaviti u kontekstu aktuelnih historijskih procesa. Ove biografije predstavljaju i duh vremena i prostora u kojem je pojedinac živio i djelovao. Istraživači pri tome, razmišljaju svojom glavom i upuštaju se u tzv. “živi pijesak” prezentacija, analize i interpretacije činjenica.⁵

Međutim, biografije istaknutih historijskih ličnosti značajno su potisnute i prezrene u naučnim krugovima i prepuštene publicistima.⁶ Publicistički radovi, vođeni apetitom šire čitalačke publike, akcenat stavljaju na kontroverzne detalje i intrigantne pikanterije.

Naučno utemeljene biografije nedostaju i bosanskohercegovačkoj historiografiji. Ključni razlog tome je što pisanje političke biografije podrazumijeva detaljno i slojevito sagledavanje dugog vremenskog perioda, ponekad niz decenija, što zahtijeva višegodišnji predani rad. Istovremeno, u tom procesu brojne su dileme i izazovi na koje nailazi historičar koji se pridržava naučnog metoda i principa objektivnosti i tačnosti. Poseban izazov jeste nužno selektiranje, otkrivanje i vrednovanje značajnih povijesnih činjenica uz istovremeno odbacivanje brojnih tzv. nevažnih činjenica koje istraživač, u skladu s vlastitim interesima, iskustvom i krajnjim ciljevima, s manje ili više umješnosti, uspijeva riješiti. Drugi razlog zaziranja od pisanja političkih biografija jeste i bojazan od ideološkog koloriranja i snažnog utjecaja izvora pod koje autori, često nesvjesno, potpadaju. Historičari ponekad postaju žrtve ideoloških implikacija i pribjegavaju pojednostavljenom zaključivanju, ističe Miroslav Bertoša, gubeći osjećaj za kompleksne slojeve i nijanse, prožimanja i proturječnosti prisutna u društvenom tkivu koje proučavaju.⁷

Posebna dilema koja se postavlja pred autora političke biografije jeste odnos same ličnosti i procesa u kojima je posredno ili neposredno učestvovao. Kako uskladiti historijske procese i političku djelatnost pojedinca, kako povući granicu i razlikovati javno od privatnog. Postavlja se pitanje kako zadovoljiti potrebu da se data ličnost valjano kontekstualizira, ponudi opća

⁵ Carr, 2004: 7.

⁶ Mujadžević, 2011: 9.

⁷ Bertoša, 2002: 7.

slika društveno-političkih dešavanja posmatrane epohe, a da ona ne zasjeni, *ne proguta* osobu čija je djelatnost naš ključni predmet istraživanja. Dilema se javlja kada je potrebno ocijeniti u kojoj se mjeri i na koji način javna djelatnost odražava na privatni život i obratno. Također, postavlja se pitanje koliko treba pustiti dokumente da govore, a koliko historičar ima prostora da se nametne kao subjektivni tumač koji nudi vlastitu interpretaciju slova na papiru.

Problematika pravilnog doziranja pri izradi političke biografije je neizbježna. Ta mjera smatra se najvećim izazovom historičara i uveliko ovisi o svrsi i krajnjem cilju biografije. O tome Mira Radojević kaže: “Istoriografski održivim čini se pronalaženje one *mere stvari* u kojoj on, koristeći se građom i *vladajući* njome, iznosi svoje poglede; ne, međutim, i njima *guši* ličnost o kojoj piše, ostavljajući čitaocu prostor za drugačija viđenja. (...) Štaviše, svaki bolji istoriografski rad o bilo kojoj istorijskoj ličnosti, udubljuvanjem u složeni splet okolnosti u kojima je živela i radila, težio je da preraste u priču o ljudima, vremenima, idejama, procesima, problemima, događajima.”⁸

Uzimajući u obzir doba (dati period), sredinu (mjesto) i ličnost, jasno je da politička biografija ne oslikava samo pojedinca nego nužno prati i historijske procese i probleme tog vremena. Tragajući za procesima, a ne zbivanjima, događajima se daje smisao, a ličnoj aktivnosti zaslužena uloga. Historičara i njegovu studiju tek pažljivo sagledavanje ključnih procesa unutar šireg prostorno-vremenskog sklopa može da “sačuva od fascinacije i omamljenosti bleskom učinka moćnika” i “iznenadnog upada jedinstvenog”.⁹

Prema tome, politička biografija, iako ne u potpunosti, treba biti lišena nepotrebnih detalja iz privatnog života koji nemaju značajan utjecaj na javnu, društvenu djelatnost ličnosti. Pri pronalaženju mjere između javnog i privatnog, treba imati na umu da zadatak historičara nije “izvesti istorijsku ličnost pred čitaoca u papučama”.¹⁰

Također, jedna od nezaobilaznih poteškoća s kojom se susreću historičari pri sintetiziranju političke djelatnosti, jeste sposobnost da se razumiju ključne promjene kako u samom društvu (dobu i sredini), tako i promjene kod datih

⁸ Radojević, 2007b: 198.

⁹ Kuljić, 2005: 10.

¹⁰ Radojević, 2007a: 17.

ličnosti. Lakši put za to je oslanjanje na ključne događaje poput kongresa, sjednica, imenovanja i slično koje predstavljaju referentne prekretnice. Međutim, mnogo teže je rekonstruirati i razumjeti suštinsku modifikaciju posmatrane ličnosti. Promjene u njihovim stavovima i djelovanju predstavljaju poseban izazov za istraživača jer je dugi period političkog rada i djelovanja nerijetko obilježen, što lakše što teže uočljivim skretanjima.

Kada govorimo o poteškoćama u radu na političkoj biografiji, konkretno o ličnostima koje su obilježile XX stoljeće, neizbježno je spomenuti problem arhivske građe. Za pojedine periode izučavanja nameće se nedostatak arhivske građe, dok je za period druge polovine XX stoljeća ključni problem nesredjenost arhivske građe. Neregistriranost građe razlog je zašto je, i pored obimne građe iz socijalističkog perioda razvoja Bosne i Hercegovine, ova građa vrlo često nedostupna. Također, historijska distanca se javlja kao otežavajuća okolnost pristupu ovoj građi. Insistiranje na distanci ukazuje ne samo na nedovoljnu ažurnost arhivskih djelatnika nego i na neopravdano insistiranje na “procesima dugog trajanja” bez obzira na ključne promjene koje su se odigrale 1990-ih godina i uzrokovale smjenu jednog i uspostavljanje novog društveno-političkog sistema. Međutim, i pored historijske distance, sjećanja na socijalizam danas se, nerijetko shodno ličnom iskustvu, značajno razlikuju. Od velikog značaja mogu biti upravo još svježija sjećanja neposrednih aktera, gdje je ipak nužno razlikovati naučne rezultate od lične impresije, neminovno selektiranog pamćenja *običnih ljudi* i različito motivirane kulture selektivnog sjećanja.

Takva, živa prošlost ima snažan utjecaj na historiografski interes, a time i na izbor i sam koncept političke biografije. Na nju se nerijetko gleda iracionalno i manihejski. Značajno prisutna isključivost ignorira činjenicu da je stvarnost vrlo kompleksna. Ona se ne može ocijeniti pozitivnom ili negativnom upotrebom jednog modela određene škole koji razlikuje trajne subjekte i objekte čija se vrijednost određuje učitavanjem savremenih realija u prošlost.

Danas je i dalje prisutno tumačenje povijesti socijalističke Jugoslavije koje polazi sa čvrste diskurzivne pozicije o moćnoj i naprednoj Jugoslaviji. Tako zvana historicistična paradigma insistira na nekoliko autostereotipa i državotvornih mitova poput izuzetnog značaja i uloge Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, Komunističke partije Jugoslavije (KPJ) tj. Saveza komunista

Jugoslavije (SKJ), značaju socijalističke revolucije, samostalnog jugoslavenskog puta, originalnog društvenog i privrednog modela socijalističkog samoupravljanja, snazi četvrte evropske armije, harizme Josipa Broza Tita i slično.¹¹ Ova paradigma se oslanja na rezultate nedovoljno kritičke i značajno jednostrane interpretacije zbivanja i to unutar zadatog ideološkog okvira tj. povijesne istine koju je definirao i od koje nije odstupao SKJ.

Nakon disolucije SFRJ, dokidanja ideoloških ograničenja jednopartijskog sistema, fokusne tačke su se pomjerile i pristupilo se ozbiljnom propitivanju pa i reviziji prošlosti jugoslavenskog socijalističkog razdoblja. Danas se govori o reviziji odozdo, odozgo, lijevom i desnom, mekom i tvrdom revizionizmu, posrednom i neposrednom, opravdanom i neopravdanom, brojnim obrascima i stupnjevima revizionizma koji ima različite ideološke, političke i naučne motive.¹² Todor Kuljić naglašava da živimo u dobu u kome je antikomunizam moderni nonkonformizam inteligencije sa svim predrasudama i pristranostima tog pogleda na svijet. U takvom pomodnom antikomunizmu upadljivo je konvertitstvo i u publicistici i u nauci koja demonizira kako Josipa Broza Tita, tako i druge istaknute ličnosti tog perioda. Mnogo je snažnija pojava osude sistema koji je propao, od njegove složene rekonstrukcije jer takvo iskorištavanje i zloupotreba historije mnogo više odgovara savremenim, uglavnom političkim, potrebama.¹³

Na sceni je očigledna borba više različitih, nerijetko i dijametralno suprotnih narativa o socijalističkoj Jugoslaviji koji nude zaključke koji ne podliježu propitivanju i daljoj razradi. Ove paradigme se na tržištu znanja bore za ekskluzivno prvenstvo iako, često isključive, zanemarujući dinamiku razvoja i očiglednu nijansiranost, ne nude zadovoljavajući okvir za razumijevanje naše nedavne prošlosti.¹⁴

Međutim, usprkos prethodno navedenom, bosanskohercegovačka historiografija, kao i historiografije država bivše Jugoslavije, u posljednje vrijeme načinile su niz značajnih iskoraka i posvetile veću pažnju političkoj biografiji istaknutih ličnosti XX stoljeća. Mira Radojević govori o dvije vrste ličnosti koje

¹¹ Jovanović, 2011: 554–558.

¹² O tome opširnije u: *Revizija prošlosti na prostorima bivše Jugoslavije*, zbornik radova, ur. Vera Katz, Sarajevo: Institut za istoriju u Sarajevu, 2007.

¹³ Kuljić, 2005: 16.

¹⁴ O dominirajućim metanarativima socijalističke Jugoslavije u: *Tito – videnja i tumačenja*, zbornik radova, ur. Olga Manojlović Pintar, Beograd: Institut za noviju istoriju Srbije/Arhiv Jugoslavije, 2011.

zaslužuju političku biografiju pri čemu svaka ličnost na svoj način, kao poseban, nerijetko i životni izazov, privlači biografe:¹⁵

“Život prvih odvija se u burnim spektakularnim vremenima u kojim dolaze do izražaja njihove posebne osobine i vredna dostignuća, a složenost događaja, karakter i radnje uzbuđuju i biografa i čitaoca svojom vatrenošću i dramom. Drugoj, pak, vrsti istaknutih ljudi pripadaju trudbenici čiji se život i rad odvijaju po ustaljenom, ravnomjernom ritmu koji ih prati tokom celog veka. Njihov uspeh je rezultat organizirane i odmerene delatnosti. Život im nije planinska bujica koja plavi ravnice, već plodna ustaljena kiša koja duboko natapa tlo. Biografija ovih ljudi je naizgled manje uzbudljiva, ali je nasleđe koje su ostavili potomstvu značajno.”¹⁶

Često se navodi da su historijske biografije posvećene ličnostima koje su na različite načine “zadužili svoj narod” ili zajednicu u kojoj su živjeli i radili. U predgovoru knjige o životu i djelu Atifa Purivatre, Fadil Ademović kaže:

“Knjiga je, uistinu, riječ o čovjeku i njegovu djelu u životu i vremenu. Radi svega toga njeno izdanje, prije svega i iznad svega, predstavlja podmirivanje našeg duga prema ovom osebnom stvaraocu i njegovom životnom djelu.”¹⁷

U posljednjih petnaestak godina objavljene su vrlo značajne naučne studije koje svojoj problematici prilaze objektivno, sa mnogo odgovornosti, zasnivajući se na izvornoj građi i koje su u konačnici rezultat široke istraživačke perspektive. Neophodno je istaći studiju Muhameda Filipovića o Hamdiji Pozdercu, studije Husnije Kamberovića o Mehmedu Spahi i Džemalu Bijediću, knjigu Dine Mujadževića o političkoj djelatnosti Vladimira Bakarića, Radmile Radić o patrijarhu Pavlu, Jamesa Sadkovicha o Franji Tuđmanu, Admiru Mulaosmanovića o Aliji Izetbegoviću, Bože Repe i Jože Prinčiča o Stanetu Kavčiču, Venceslava

¹⁵ Isto pitanje postavljeno je u predgovoru knjige Vladimira Dedijera o Milovanu Đilas. “Ko zaslužuje biografiju? Na ovo pitanje ponuđeno je mnogo različitih odgovora: oni koji imaju moć, oni koji unapređuju ljudsko znanje ili razumevanje, koji su dali velika dela na polju umetnosti, pronalazaštva i napretka ili, možda, na drugoj strani, oni koji su stekli slavu po dobru ili zlu, i oni čiji životi ilustruju važne istine o vremenima u kojima su živeli. To su također oni koji hagiografe nadahnjuju pobožnošću.” Dedijer, 1991: 7.

¹⁶ Radojević, 2007b: 194.

¹⁷ Ademović, 2002: 8.

Glišića o Petru Stamboliću, Bože Repe – o Milanu Kučanu, niz novih biografija Josipa Broza Tita i slično.¹⁸

Zašto Branko Mikulić?

Ohrabreni spomenutim, odlučili smo se za izučavanje političke djelatnosti Branka Mikulića čije ime kod starijih generacija nerijetko izaziva dosta različite, ali vrlo emotivne reakcije. Kod mladih generacija osjeća se otklon prema Mikuliću, uostalom kao i prema drugim političarima iz socijalističkog perioda koji ne pobuđuje veliko interesiranje. Na drugoj strani, starije generacije nerijetko imaju kategorične stavove o ovom dobu kao zlatnom tj. mračnom.

Politička biografija Branka Mikulića, ne samo da iz povijesnog zaborava izvlači jednu ličnost bogatog životnog puta, svestranog angažmana i specifične sudbine nego i stvara priliku da saznamo više o historiji socijalističke Bosne i Hercegovine. Činjenica je da je naša historiografija posebno siromašna radovima koji analiziraju i sintetiziraju period nakon 1945. godine. Istina, do sada su objavljene vrijedne naučne studije koje osvjetljavaju određene teme, određenu problematiku iz tog perioda, ali je on još značajno zapostavljen i nepokriven. Naša namjera jeste doprinijeti oživljavanju interesa za naučno izučavanje ovog perioda koji je izgrađivan na ideologiji marksizma. Organizacijski se temeljio na komunističkoj partiji, razgranatoj, duboko fundiranoj i u sve upućenoj i uključenoj Partiji koja je konstruirala društveno–ekonomski sistem na principu društvenog vlasništva nad sredstvima za proizvodnju.

¹⁸ Radmila Radić, *Patrijarh Pavle – biografija*, Beograd: Publikum, 2005; Muhamed Filipović, *Afera Agrokomerc i smrt Hamdije Pozderca*, Sarajevo: TDP, 2008; Husnija Kamberović, *Mehmed Spaho (1883–1939). Politička biografija*, Sarajevo: DES, 2009; Zvonimir Despot, *Tito: tajne vladara. Najnoviji prilozi za biografiju Josipa Broza*, Zagreb: Večernja edicija, 2009; Božo Repe, Jože Prinčič, *Pred časom. Portret Staneta Kavčiča*, Ljubljana: Modrijan, 2009; James J. Sadkovich, *Tudman, prva politička biografija*, Zagreb: Večernji edicija, 2010; Venceslav Glišić, *Susreti i razgovori. Prilozi za biografiju Petra Stambolića*, Beograd: Službeni glasnik, 2010; Dino Mujadžević, *Bakarić. Politička biografija*, Zagreb: Hrvatski institut za povijest – Podružnica Slavonski Brod, 2011; Husnija Kamberović, *Džemal Bijedić. Politička biografija*, Mostar: Muzej Hercegovine, 2012; Jože Pirjevec, *Tito i drugovi*, Ljubljana: Mozaik knjiga, 2012; Admir Mulaosmanović, *Iskušanje opstanka: Izetbegovićevih deset godina: 1990–2000*, Sarajevo: Dobra knjiga, 2013. i Božo Repe, *Milan Kučan. Prvi predsjednik Slovenije*, Sarajevo: UMHIS, 2019.

Svjesni činjenice da je ovaj period bremenit procesima, promjenama, previranjima i da je u cjelini skoro neuhvatljiv za kvalitetnu naučnu sintezu, odlučili smo se podrobnije istražiti političku djelatnost Branka Mikulića koji je u javnom diskursu poznat, ali vrlo malo izučavan. Mikulić je bez sumnje jedna od najvažnijih političkih ličnosti Bosne i Hercegovine druge polovine XX stoljeća. Kao političar, može se sagledati kao karizmatična jedinka, osoben pojedinac čija je politička karijera, i na republičkom i na federalnom nivou, bila duga, bogata i uspješna, čak i ako uzmemo u obzir njegovu ostavku na mjesto predsjednika Saveznog izvršnog vijeća (SIV) krajem 1988. godine.

Međutim, Branka Mikulića moguće je promatrati i kao člana bosanskohercegovačke političke elite socijalističkog perioda, koja je zdušno radila na republičkoj konsolidaciji, integraciji, jačanju i napretku i čija je djelatnost, nesumnjivo, i pored određenih propusta, bila probosanski orijentirana. Stoga, politička biografija Branka Mikulića može se shvatiti i kao nezaobilazni dio grupnog portreta jedne generacije bosanskohercegovačkih političara o kojima danas ima malo ozbiljnih historiografskih radova.

Ono što Mikulića izdvaja iz širokog kruga partijsko-političkih *drugova* jeste činjenica da je više od dvadeset godina bio, ne samo učesnik ključnih procesa i historijskih događanja nego i osoba koja je značajno utjecala na njih i često sama bila inicijator, kreator i realizator.

Istraživanjem njegove političke i partijske angažiranosti, cilj nam je bio utvrditi njegovu stvarnu ulogu, značaj i doprinos usmjerenju bosanskohercegovačke politike i razvoju Republike. Prateći razvoj Mikulićeve karijere upoznajemo se s političkim tokovima, važnim procesima u društvu, orijentacijom i djelatnošću bosanskohercegovačke političke elite, položajem Bosne i Hercegovine u Jugoslaviji, odnosu saveznog centra prema njoj kao i odnosu drugih republika i njihovih političkih struktura prema ovoj nerazvijenoj republici. Praćenjem Mikulićevog ličnog utjecaja na društveno-političke odluke i njegovo učešće u događanjima u zemlji, ukazuje se na najaktuelnija pitanja jasnijeg definiranja političke i partijske politike, regionalne i privredne integracije, ustavnih promjena i odnosa s drugim republikama, suočavanje sa izazovima reforme, ali i tzv. neprijateljima, “tehnokratijom, nacionalizmom, etatizmom, frakcionaštvom, separatizmom, unitarizmom” i slično.

Polazna tačka našeg istraživanja je 1965. godina koja predstavlja vrlo važnu povijesnu prekretnicu za cjelokupno bosanskohercegovačko i jugoslavensko društvo, ali i samu karijeru Branka Mikulića. Te godine usvojena je velika privredna reforma koju će, istina različitim intenzitetom, slijediti i opsežna društveno-politička reforma. Josip Broz Tito i savezni vrh insistirali su na reformama kao nužnim preduslovima za daljnji opstanak Jugoslavije. Ravnoteža snaga koja je bila neophodna, uspostavljala se jačanjem političkih periferija Bosne i Hercegovine, Makedonije, Kosova i Vojvodine. Bio je to početak značajne rotacije kadrova u svim republikama i pokrajinama. Do tada je na ključnim funkcijama bila tzv. revolucionarna generacija koja je bila na čelu oslobodilačke borbe i nosila ratnu slavu. Odlaskom starije generacije, u vodeće političke ličnosti u Bosni i Hercegovini izrastaju Džemal Bijedić, Hamdija Pozderac, Rato Dugonjić, Cvijetin Mijatović, Dragutin Kosovac, Todo Kurtović, Raif Dizdarević, Hasan Grabčanović, Milanko Renovica, Nikola Stojanović, Branko Mikulić, Hrvoje Ištuk, Munir Mesihović. Upravo će Mikulić, Pozderac, Renovica i Grabčanović predvoditi novu, mlađu generaciju komunista koja je imala za cilj “emancipaciju bosanskohercegovačke politike i izlazak na jugoslavensku scenu”.¹⁹

Na Četvrtom kongresu SKBiH u martu 1965. godine izabran je dosta pomlađen CK. Branko Mikulić, koji je iza sebe imao skoro dvije decenije partijskog rada u Gornjem Vakufu, Bugojnu, Kupresu, Livnu, Donjem Vakufu, Jajcu, Zenici i Sarajevu, izabran je za jednog od sekretara CK SKBiH. Time započinje njegova značajna politička karijera tokom koje će biti uključen u sve važnije, kako bosanskohercegovačke, tako i jugoslavenske procese.

Reformom je 1966. godine uspostavljeno Predsjedništvo CK SKBiH od 21 člana, određen predsjednik CK (do tada na čelu CK bio je politički sekretar), Izvršni komitet CK SKBiH od devet članova i šest stalnih komisija i po prvi put usvojen je republički statut. Mikulić je pri tome unaprijeđen za sekretara Izvršnog komiteta CK SKBiH. Na toj poziciji djelovao je do 13. sjednice CK SKBiH održane u maju 1967. godine kada je izabran za predsjednika Izvršnog vijeća Skupštine SRBiH.

Pred Peti kongres SKBiH 1969. godine obavljena je višemjesečna rasprava u SKBiH o kandidatima za članove partijskih organa. Bilo je predloženo više od

¹⁹ Filipović, 2008: 240.

1000 kandidata. Na osnovu prijedloga Centralnog komiteta, Koordinaciona komisija Kongresa predložila je listu kandidata za organe SK, a glasalo se tajno. Na ovom kongresu održanom 9–11. januara 1969. godine Branko Mikulić izabran je za Predsjednika CK SKBiH.

Nova vladajuća struktura snažno se angažirala na unutrašnjoj konsolidaciji republike, povezivanju i ubrzanom privrednom razvoju njenih regija kao i rješavanju dugo potiskivanih pitanja poput afirmacije nacionalnog identiteta Bošnjaka, odnosa prema zapadnohercegovačkim Hrvatima i slično. Rukovodstvo je postavilo sebi za cilj da ojača položaj Republike u Federaciji i tako značajno izmijenjeni dotadašnji odnos saveznog centra i drugih republika prema Bosni i Hercegovini. U skladu s tim, pitanje pomoći i investicija u Bosansku krajinu početkom 1970-ih godina nametnulo se kao pitanje ravnopravnosti Republike u Federaciji. Insistiranje bosanskohercegovačkog rukovodstva na saveznim investicijama, predstavljalo je svojevrsnu borbu republike za njen ravnopravan status.

U takvom složenom diskursu, Mikulićeva sposobnost i karizmatičnost, uveliko su utjecali na oblikovanje i razvoj odnosa između Sarajeva i saveznog centra. Pisana zaostavština Branka Mikulića svjedoči o njegovoj svestranoj angažiranosti i važnoj ulozi u pokretanju brojnih društveno-političkih procesa krajem 1960-ih godina.

Pored brojnih poteškoća, period 1970-ih je obilježen jačanjem republike i političke elite na vlasti. U učvršćivanju svoje pozicije komunisti su pribjegavali i tzv. postvarenju stvarnosti i konstruiranju neprijatelja. Pod parolom očuvanja i jačanja državnosti i cjelovitosti Bosne i Hercegovine sukobljavali su se sa “in-formbirovcima, unitaristima, nacionalistima, rankovićevcima i disidentima” iz vlastitih redova. Kao najpoznatiji primjer konstruiranja stvarnosti i izmišljanja neprijatelja jeste partijski obračun sa Avdom Humom, Osmanom Karabegovićem i Hajrom Kapetanovićem početkom 1970-ih godina u koji je Branko Mikulić bio uključen.

Funkciju predsjednika CK SKBiH Mikulić je obavljao sve do 1978. godine kada je na Sedmom kongresu SKBiH imenovan za člana Predsjedništva CK SKJ (1978–1982).²⁰ Bio je prvi predsjedavajući Predsjedništva CK SKJ u periodu od

²⁰ O svom imenovanju u Predsjedništvo CK SKJ Mikulić kaže: “U toj godini (1978) na kongresima Saveza komunista birani su novi organi. U Predsjedništvu CK SKBiH izraženo je mišljenje da

1978. do 1979. godine. Članom Predsjedništva SRBiH imenovan je 1982. i obavljao je jednogodišnju funkciju predsjednika tokom te godine.

Iako sa značajnim poteškoćama, u tom periodu nastavljen je društveni i ekonomski razvoj Bosne i Hercegovine. Istodobno komunistička elita na vlasti svoju snagu dokazivala je oštrim reakcijama na različite manifestacije “vječnog neprijatelja” tj. nacionalizma posebno priredivši javnosti niz sudskih procesa poput tzv. Sarajevskog procesa 1983. godine i suđenja Vojislavu Šešelju.

Mikulić je bio i predsjednik Organizacionog komiteta XIV zimskih olimpijskih igara koje su održane u Sarajevu 1984. godine. Igre su bile predmet političkih rasprava i međurepubličkih neslaganja, ali je njihova uspješna realizacija doprinijela jačanju njegove političke karijere. Godine 1984. imenovan je članom Predsjedništva SFRJ, a dvije godine poslije predsjednikom SIV-a.²¹ Međutim, njegovo djelovanje često je bilo kritizirano iz drugih centara i od pojedinaca, poput Vladimira Dedijera koji je 1983. godine optužio Branka Mikulića za poticanje panislamizma i ugrožavanje Srba i Hrvata u Bosni i Hercegovini.

Tokom 1980-ih godina, koje su obilježene ekonomskom krizom, međurepubličkim neslaganjima, nacionalnim i vjerskim homogenizacijama, u Bosni i Hercegovini je konstruirano nekoliko afera koje su dovele do smjene dotadašnjeg političkog rukovodstva. Dezintegrirajući procesi su bili duboko zahvatili i Federaciju i Partiju na vlasti pa su se planovi i poduzeti koraci SIV-a na čelu sa Mikulićem, pokazali neuspješnim i nedovoljnim.

Ostavka na mjesto predsjednika SIV-a u decembru 1988. godine i imenovanje novog sastava SIV-a u martu 1989. godine označili su završetak njegove političke karijere. Poslije odstupanja s pozicije predsjednika Savezne vlade Mikulić je

me se ponovo bira za predsjednika CK. I Tito je bio mišljenja da trebam da ostanem na toj funkciji. Međutim, lično sam ocijenio da to nije nužno i da to ne bi bilo dobro. O tom svom stavu razgovarao sam sa Titom u Herceg Novom 17. januara 1978. godine, a Predsjedništvu CK SKBiH sam 31. januara uputio pismo u kojem sam obrazložio svoj stav. Moj zahtjev da ne budem ponovo biran na funkcije u Republici je prihvaćen pa sam te godine otišao iz Bosne i Hercegovine u Federaciju, na funkciju člana Predsjedništva CK SKJ.” Husić, 1991: 19.

²¹ Danas se može čuti mišljenje da se Mikulićeva “čelična” uprava nad organizacijom i realizacijom ZOI ‘84. i njihov uspjeh doprinijeli njegovom imenovanju u savezno rukovodstvo i da je pozitivna slika o Sarajevu i Bosni i Hercegovini koja je tada poslana javnosti bila osnova da se početkom 1990-ih u svijetu ona doživljava, a time i pravno prizna kao posebna država. To je posebno istaknuto na promociji knjige Mile Lasića *U sjenci Branka Mikulića* koja je održana u Sarajevu 6. 5. 2015. godine.

penzionisan nakon čega je, kako se navodi u knjizi *Kobne godine*, dao ostavku i na mjesto člana CK SKJ. Bilježi da mu je taj potez sugeriran od samog rukovodstva SKBiH. Tokom burnih političkih previranja i formiranja novih stranaka početkom 1990-ih godina Mikulić se nije politički angažirao. Umro je u Sarajevu 12. aprila 1994. godine i sahranjen je na groblju Sveti Josip.²²

Konceptualna i teorijska polazišta

Iako smo imali određenu osnovu, bilo je vrlo teško konstruirati metodološki okvir za pisanje prve političke biografije Branka Mikulića. Ipak, vodili smo se već spomenutom idejom da je za kvalitetan naučni rad neophodno sagledati tri elementa i to: vrijeme, mjesto i pojedinca. Politička djelatnost Branka Mikulića sagledana je hronološkim slijedom od 1965. do 1989. godine. Poseban akcent stavljen je na ključne događaje i prijelomne trenutke u njegovoj političkoj karijeri. Međutim, mnogo značajnijim smatrali smo detaljnije izdvojiti i elaborirati određena pitanja, važnije probleme kojima se Mikulić bavio tokom svoje višegodišnje karijere. Stoga, uočljiva neproporcionalnost između hronološkog i tematskog dijela je namjerna. Iscrpljenost određene teme uveliko je zavisila od dostupnih izvora, arhivskih dokumenata na osnovu kojih smo rekonstruirali izdvojena pitanja koja, svako na svoj način, nesumnjivo zavređuju posebno istraživanje.

Kao prvo, vjerojatno najvažnije pitanje koje razmatramo jeste Mikulićevo učešće u političkom i društvenom jačanju Bosne i Hercegovine. U tom kontekstu promatrali smo njegov doprinos integraciji Republike, ključnim tranzicijskim

²² Željko Ivanković u svom ratnom dnevniku (1992–1994) pisao je o susretima i razgovorima s Brankom Mikulićem “čovjekom od velikog ugleda” i njegovoj aktivnosti i upornom apeliranju na svjetsku javnost da reagira na rat u Bosni i Hercegovini. Ivanković ističe veliki Mikulićev napor da opkoljeno Sarajevo, povodom godišnjice Olimpijade, posjeti Juan Antonio Samaranch, predsjednik Svjetskog olimpijskog komiteta i grupa europskih umjetnika. Međutim, u decembru 1993. godine bilježi da je Mikulić veoma bolestan i da uskoro putuje u Lausanneu (Švicarska) na liječenje. O tome: Ivanković, 1995: 121, 123, 127, 179, 251.

Mikulić je kratko boravio na liječenju i početkom aprila se vratio u Sarajevo. Hrvoje Ištuk je objavio članak “Odlazak velikog Bosanca” (Dani br. 251) povodom smrti i sahrane Branka Mikulića u opkoljenom Sarajevu. Prigodan govor na sahrani održao je Ivo Komšić koji o Mikuliću u svojoj knjizi govori s puno poštovanja kao “najmoćnijem čovjeku u Jugoslaviji pored Tita” čiji je cjelokupni politički angažman imao za cilj ojačati položaj i samostalnost Bosne i Hercegovine u Federaciji kao i njen brži i ravnomjerniji materijalni razvoj. Komšić, 2006: 136–137, 375, 517–518.

procesima privrednog i društvenog napretka koji je podrazumijevao i reformu školstva, organiziranje univerziteta, ali i izgradnju neophodne putne mreže u Republici.

Vrlo važno pitanje koje je aktualno tokom cijelog perioda Mikulićevog političkog i partijskog angažmana jeste pitanje položaja tj. statusa koji je SR Bosna i Hercegovina imala u Federaciji. Mikulić je insistirao da se ustavne odredbe o ravnopravnosti svih republika doista poštuju i da to bude potvrđeno dosljednom primjenom zakona. Raspodjela sredstava iz Fonda Federacije za kreditiranje bržeg razvoja nedovoljno razvijenih republika i pokrajine Kosovo kao i savezne pomoći za sanaciju štete razornog zemljotresa koji je pogodio Bosansku krajinu u oktobru 1969. godine bili su posebni ispiti za bosanskohercegovačko rukovodstvo i Branka Mikulića. Složenost ovih odnosa bio je dodatan poticaj za Mikulićevo snažno zalaganje za dalju reformu društva, tj. usvajanje ustavnih amandmana koji su trebali doprinijeti decentralizaciji države i jačanju republika. Također, u ovom dijelu rada pažnja je posvećena i međurepubličkim odnosima, političkoj, društvenoj i privrednoj saradnji, suglasnosti i suprotstavljenosti republičkih političkih elita. Zbog njihovog značaja, posebno smo razmatrali odnos bosanskohercegovačkog rukovodstva i Branka Mikulića prema Hrvatskom proljeću i pitanju statusa i daljeg razvoja SAP Kosova.

O nacionalnom pitanju, često percipiranom kao pitanju svih pitanja, a koje je uveliko ovisilo o aktuelnom političkom diskursu, Mikulić je često govorio i diskutirao. Ukazali smo *za šta, a protiv čega* se zalagao Mikulić pa je značajan dio rada posvećen njegovoj *borbi* s tzv. tradicionalnim i moderniziranim nacionalizmom. Istovremeno moguće je rekonstruirati njegov odnos prema posebnom nacionalnom identitetu Muslimana (Bošnjaka) iz kojeg je proizilazila snažna podrška afirmaciji ove nacije.

Iako je problem jedinstva i saglasnosti unutar Partije jedno od onih na čijem će rješavanju Mikulić insistirati i 1960-ih i 1970-ih i 1980-ih godina, izdvojili smo tri *slučaja* koja svjedoče o Mikulićevom autoritarnom stavu da se rukovodstvo obračuna s onima koji su na bilo koji način ugrožavali partijski kurs i njegov politički položaj. U tom tematskom dijelu također smo razmatrali poziciju i aktivnost Mikulića koji je kao predsjednik Savezne vlade bio pod snažnim pritiskom aktuelnog stanja u društvu koje je nalagalo snažne i korjenite zaokrete i

Partije koja je, uporno zanemarujući dubinu privredne i političke krize, nastojala zadržati neprikosnoveni položaj i moć. Poseban politički izazov za Mikulića bila je očigledno planirana destabilizacija bosanskohercegovačkog rukovodstva provedena nizom afera s kojima se direktno povezivao i Branko Mikulić.

Razmatrali smo i diplomatsku aktivnost Branka Mikulića koja mnogo više zbog intenziteta, posebno 1980-ih godina, a ne njegovog ličnog doprinosa unapređenju i razvoju međunarodnih odnosa, zavređuje posebnu pažnju.

Primijenjena kombinacija hronološkog i problemskog pristupa omogućila je, ne samo detaljnije sagledavanje političke djelatnosti Mikulića već i historijskog hoda Bosne i Hercegovine u drugoj polovini XX stoljeća. Međutim, tokom istraživanja i pisanja ovog teksta pojavile su se ozbiljne dileme i značajni problemi. Nedostupnost arhivske građe djelomično je prevaziđena, a koncept prezentacije rezultata rada bio je više tehnički problem. Mnogo teži problem bio je odvojiti bitno od nebitnog u dugogodišnjoj, vrlo aktivnoj političkoj karijeri Branka Mikulića. Problem je bio i kako napraviti održiv balans u relaciji prostor – vrijeme – ličnosti. Vrlo zahtjevno je bilo u literaturi pronaći podatke o spomenutim i promatranim procesima 1960-ih, 1970-ih i 1980-ih godina koji bi olakšali njihovo razumijevanje. O mnogim od njih, dosada objavljena literatura, posebno ona koja se odnosi konkretno na Bosnu i Hercegovinu, uopće ne govori.

Snažan pritisak stvarala nam je spoznaja da se rad koji ima cilj da predstavlja određenu povijesnu cjelinu piše na osnovu nepotpune građe koja će nedvojbeno takva biti i u dogledno vrijeme. Također, bili smo svjesni činjenice da se povijesna istina ne nalazi samo u arhivskim kutijama i naknadno autoriziranim dokumentima koji u potpunosti ne otkrivaju stvarnu atmosferu sastanaka niti suštinu dijaloškog nadmudrivanja. Uporno prikupljanje novih činjenica i višegodišnje traganje za novim informacijama stvara osjećaj nesigurnosti kod historičara i realnu mogućnost da se istraživanje ne završi. Međutim, takvo djelo bez sumnje, mnogo manje doprinosi od onog koje je, uz svjesne ili nesvjesne nedostatke i bijele praznine, predočeno na sud javnosti. Na koncu, svjesni smo da je povijest “kontinuirani proces interakcije između povjesničara i njegovih činjenica” tj. “beskonačan dijalog između sadašnjosti i prošlosti” u koji će, nakon objavljivanja ove knjige, biti uključeni i emocijama vođeni sudionici i saradnici.

Ozbiljna dilema bila je kako izbjeći zamku socijalističke retorike, tj. izbjeći preslikavanje socijalističkog rječnika pod koji istraživač objašnjavajući pojmove i pojave u tadašnjem društvu, često nesvjesno potpada. Također, vrlo značajno bilo je pitanje na koji način utvrditi stvarnu ulogu ličnosti, konkretno Branka Mikulića u ključnim političko-društvenim procesima i na koji način dati sud o njegovom učešću, doprinosu, zaslugi. Pri tome je svakako trebalo imati na umu da se historijski procesi, uloga i značaj Mikulića u njima kao ni pojedinačni Mikulićeve potezi ne smiju sagledavati kroz savremenu prizmu i tumačiti iz perspektive naknadne pameti.

Istraživanje političkog djelovanja Branka Mikulića u periodu od dvadeset i četiri godine bilo je pod snažnim pritiskom mnoštva podataka i saznanja što je vodilo situaciji da se informacije hronološki redaju ne ostavljajući dovoljno prostora za potrebnu analizu i sintezu. Na drugoj strani, dolazili smo do informacija koje su, i pored očigledne važnosti, zbog svoje fragmentarnosti i nemogućnosti provjere u drugim izvorima, izostavljene ili samo uzgred spomenute. Također, zbog svoje složenosti mnoga pitanja o kojima se govori u radu nemaju jasan okvir nego ih je moguće promatrati s različitih aspekata pa se određena ponavljanja nisu mogla izbjeći. Naprimjer, u kontekstu nastojanja da se još snažnije intenzivira razvoj i integracija Republike moguće je promatrati ulogu Branka Mikulića u organiziranju ZOI '84. Međutim, nepotpisivanje Društvenog dogovora o finansiranju Igara i oštra kritika same inicijative i organizacije, ovo pitanje svrstavaju u problematiku odnosa Republike i saveznog centra kao i međurepubličkih i međunacionalnih odnosa u Federaciji. Očigledna su, ali smatramo i opravdana, određena ponavljanja poput onih u dijelu kada govorimo o Mikulićevoj aktivnosti tokom višegodišnje ustavne debate i njegove uloge u međurepubličkom dijalogu koncem 1960-ih i početkom 1970-ih godina.

Pored ovih značajnih dilema nastojali smo pratiti razvoj ključnih procesa i doista uvidjeti ulogu Branka Mikulića u njima stavljajući tekst u kontekst, tj. sagledavajući djelatnost Branka Mikulića u okviru vremena i prostora u kojem je djelovao i to bez glorificiranja ili pak degradacije njegove ličnosti i zasluga.²³

²³ U prvom poglavlju knjige o Dilasu, Vladimir Dedijer je naveo deset "svetih zapovijesti" biografu koji on pri svom radu neprestano mora imati na umu. "Prva, ti trebaš da nagradiš svog Heroja samo istinom, jer ako ne radiš tako napraviti ćeš mu veliku štetu. Druga, ti ne smeš ni za živu glavu da samo veličaš svog Heroja i vidiš samo njegove dobre strane; nije tvoje da

Publicistika i historiografija o Branku Mikuliću

Na početku istraživanja ključne informacije potražili smo u objavljenoj literaturi koja tretira pitanje razvoja Jugoslavije i Bosne i Hercegovine, osnovne procese ili pak određena pitanja druge polovine XX stoljeća. Na taj način postavili smo određen historijski okvir u kome promatramo Mikulićevu djelatnost. Nakon toga predmet našeg interesovanja bili su radovi koji na bilo koji način spominju Branka Mikulića. Izuzev knjige Mile Lasića *U sjenci Branka Mikulića* koja predstavlja zbirku njegovih objavljenih radova, uglavnom članaka povodom godišnjice Mikulićeve smrti ili pak godišnjice Olimpijade, pitanje njegove političke djelatnosti nije bilo predmet posebne pažnje istraživača.²⁴

U dosada objavljenim radovima Mikulić se nigdje ne pojavljuje u krupnom planu i o njemu je napisano prilično malo. Spominje se kao blizak Titov saradnik, njegov domaćin u Bosni i Hercegovini, pratilac pri putovanjima u inozemstvo. Navodi se kao sudionik važnih sjednica, sastanaka, plenuma, pregovora 1970-ih i 1980-ih godina i slično. Takve informacije uglavnom nalazimo u radovima njegovih savremenika koji su dosta jasno polarizirani na one koji su mu bili bliski

izgradiš besmrtnost i nepogrešivost Heroja. Treća, ti ne smeš da skrivaš Herojeve slabosti: život ima svetle i mračne strane. Četvrta, ti ne smeš da se praviš da si i suviše pametan pošto su se događaji odigrali, jer Heroj živi u svom vremenu i u svom prostoru. Peta, ti ne smeš da bežiš od slobodnog izricanja mišljenja o Heroju, jer su sva izbegavanja istine i biranje samo pojedinih povoljnih dokumenata štetna za svetu istinu. Šesta, ti ne smeš da gradiš Herojevu slavu, jer čitalac mora da razlikuje Heroja od autora. Sedma, ti ne smeš da skrivaš svoje istorijske izvore jer samo oni mogu čitaocu da dozvole da oceni tvoju knjigu. Osmo, ne smeš nikako da kriješ motive svoga pisanja, jer će se oni svakako jednoga dana otkriti. Deveta, ti ne smeš da menjaš drugo izdanje knjige jer si dužan da objasniš čitaocu zašto si tako učinio. Deseta, ti moraš da zapamtiš da ono što pišeš nije poslednja reč, jer tu privilegiju ima samo Istorija i samo ona. Heroj se može zbog toga žestoko razljutiti na tebe. No, ti moraš biti miran jer Bogova nema, a tebi je glavna istina i samo istina. Amin!” Dedijer, 1991: 34.

²⁴ Mile Lasić u svojim napisima zaista na srčan način nastoji osvijetliti lik i djelo Branka Mikulića, “zaboravljenog Sarajlije, čovjeka i državnika” s kojim je surađivao od 1983. do 1989. godine. Ocjenjuje ga najznačajnijim političarom hrvatskog naroda porijeklom iz Bosne i Hercegovine “svih vremena” i pored Džemala Bijedića najvažnijim bosanskohercegovačkim političarom u Jugoslaviji. Branko Mikulić je, smatra Lasić, sinonim za mladu generaciju koja je imala “hrabru i smislenu viziju” napredne Bosne i Hercegovine koju je, uz ogromne napore, nastojala da izvuče iz nerazvijenosti i polukolonijalnog statusa u Jugoslaviji. Mikulić je bio “čovjek vizije, koji je posjedovao i neophodnu političku volju i organizacioni talenat da ideje sprovede u život”. Vidjeti: Lasić, 2015: 28–37.

U recenziji ove Lasićeve knjige historičar Dragan Markovina za Mikulića kaže da je “ključna figura suvremene bosanskohercegovačke povijesti”.

saradnici i one koji su ga doživljavali kao odlučnog oponenta. Zbog činjenice da su to lične impresije o Mikuliću u kontekstu složenih odnosa unutar jugoslavenske rukovodeće strukture, nije nam ostavljeno dovoljno prostora za kritičku analizu.

Od posebnog značaja za nas bila je knjiga Raifa Dizdarevića *Put u raspad* u kojoj Dizdarević kao dugogodišnji bliski saradnik govori o Mikuliću kao članu najužeg kruga republičkog rukovodstva, njegovoj svestranoj angažiranosti, a posebno snažnim pritiscima na Mikulića početkom druge polovine 1980-ih godina iz drugih republika, ali i Bosne i Hercegovine. U knjizi Senada Avdića *Nijaz izbliza* navodi se Durakovićevo stanovište da je Mikulić nesumnjivo bio dio trijumvirata Pozderac – Renovica – Mikulić koji je tokom 1970-ih i 1980-ih donosio sve ključne političke odluke u Republici koja je u to vrijeme ostvarivala značajne razvojne uspjehe.²⁵ Ivan Lovrenović za Mikulića kaže da je “nepatvoreni titoist”, “čvrstorukaš” i “čovjek ideološkog monolitizma”. Međutim, ističe da je Mikulić zajedno s uskim krugom mladih bosanskohercegovačkih komunističkih političara izveo “kopernikanski obrat” u povijesti Bosne i Hercegovine koja je do tada bila “najobičnija kolonija” u političkom, socijalnom, kulturnom, obrazovnom, energetsom, industrijskom, prometnom i svakom drugom smislu. Ova generacija zajedno s Mikulićem kao “tenorom” zaslužna je za sveobuhvatnu preobrazbu, koncepciju i realizaciju značajnog razvoja i modernizacije bez kojih bi “život u Bosni i Hercegovini bio potpuno lišen osjećaja političkog samopoštovanja”.²⁶

O Mikuliću su pisali i njegovi savremenici i saradnici iz drugih republika. Danilo Todorović sjeća se Branka Mikulića kao pragmatičnog, sposobnog i skromnog političara koji je radio na “inteligentan i nenametljiv način”. Ističe njegove neupitne organizacijske sposobnosti, posebno ukazujući na uspjeh tada, u političkim krugovima, itekako cijenjenog lova na divljač i Olimpijadu 1984. godine, koji su se “mnogostruko isplatili” Bosni i Hercegovini.²⁷

²⁵ Avdić, 1990: 38–39.

²⁶ Vidjeti: Ivan Lovrenović, Miljenko Jergović, *Bosna i Hercegovina – budućnost nezavršenog rata*, Zagreb: Novi Liber, 2010. Na sličan način o Mikuliću kao dijelu ekipe koja je učinila “veliku stvar za Bosnu” i koja ju je “oslobodila kolonijalizma” koji je dolazio iz Beograda, Zagreba i iz Ljubljane govori i Predrag Matvejević. Vidjeti: Mile Stojić, “Nesudeni socijalistički car”, Dani, br. 437, 28. 10. 2005.

²⁷ Todorović, 2010: 74–75.

U svojim sjećanjima Milka Planinc za Mikulića kaže da su bili prijatelji, da Mikulić “nije čovjek intriga i podvala”, ali da su imali potpuno oprečne stavove vezane za stabilizacijsku politiku 1980-ih godina i da su se nerijetko oko toga vrlo oštro sporili.²⁸ Savka Dabčević-Kučar naglašava da je Mikulić, između ostalog i iz straha od naglog buđenja hrvatstva u Bosni i Hercegovini, kao “dobar učenik” Edvarda Kardelja i Vladimira Bakarića, oštro kritizirao mlado hrvatsko rukovodstvo početkom 1970-ih godina i bio njihov oponent.²⁹ Tripalo u svojoj knjizi *Hrvatsko proljeće* kaže da su Mikulić i političko rukovodstvo Bosne i Hercegovine podržavajući Bakarićevu struju, odigrali značajnu ulogu tokom priprema za 21. sjednicu Predsjedništva SKJ, tj. njihove smjene.³⁰

Kao vrlo značajnoj, ali nadasve autoritarnoj i prepredenoj političkoj ličnosti o Mikuliću su pisali Dragoljub Marković, Dušan Čkrebić, Petar Stambolić i Vladimir Dedijer. Marković u svom dnevniku *Život i politika* bilježi lična neslaganja, ali i općenito neslaganje srbijanske političke elite s politikom koju je provodilo bosanskohercegovačko rukovodstvo i SKBiH na čelu s Brankom Mikulićem. Posebno je bio nezadovoljan odnosom prema Josipu Brozu, tačnije “potpunoj blokadi” Tita od strane bosanskohercegovačkog i hrvatskog rukovodstva početkom 1970-ih godina.³¹ O nastojanju da “stvore bosanskohercegovačku umjetnost i književnost, bosanski izraz u jeziku”, što je smatrano osnovnom političkom orijentacijom rukovodstva na čelu s Mikulićem, ali i o nepotvrđenim informacijama da je poslije smjene Tripala Josip Broz Tito u Mikuliću vidio svog nasljednika, govorio je Petar Stambolić Venceslavu Glišiću.³² Dok Dedijer u knjizi *Veliki buntovnik Milovan Đilas* za Mikulića kaže da je “mladi Titov lav” i “jedan od najmračnijih ličnosti naše savremenosti”, Dušan Čkrebić u knjizi *Život, politika, komentari* svrstava ga u tzv. “četveročlanu bandu” koja je, izolirajući Tita tokom posljednje decenije njegovog života, odlučivala o svim ključnim društveno-političkim pitanjima u Jugoslaviji.³³

²⁸ Planinc, 2011: 64.

²⁹ Dabčević-Kučar, 1997: 943.

³⁰ Tripalo, 1990: 168.

³¹ Marković, 1987a: 449.

³² Glišić, 2010: 157–160.

³³ Dedijer, 1991: 285, 454. i Čkrebić, 2008: 174–175.

Nasuprot ovih ličnih impresija, važne historiografske podatke o političkoj aktivnosti Mikulića pronašli smo u radovima Husnije Kamberovića koji su nam bili od iznimne važnosti i za sagledavanje ključnih procesa u Jugoslaviji i Bosni i Hercegovini tokom druge polovine XX stoljeća. Posebno u knjizi *Džemal Bijedić. Politička biografija* Kamberović upućuje na Mikulića kao jednog od ključnih političara nove, mlađe generacije republičkog rukovodstva koja je s uspjehom provodila politiku jačanja SRBiH, njene integracije i modernizacije kao i jačanja njenog položaja u Federaciji. Mikulić je zajedno s Bijedićem, Dugonjićem, Mijatovićem i Kurtovićem bio inicijator i realizator brojnih privrednih i društvenih projekata kao i sudionik često vrlo oštirih i neugodnih diskusija, rasprava i sporova o ovim pitanjima sa saveznim rukovodstvom i rukovodstvima drugih republika.

Neven Andelić u knjizi *Bosna i Hercegovina između Tita i rata* također govori o uskom krugu komunističkog rukovodstva u Bosni i Hercegovini koje je čvrsto kontroliralo državu i društvo. Mikulić je kao dio tog tima koji je “razvijao sopstvenu karakterističnu politiku” značajno zaslužan za “zlatno doba” Bosne i Hercegovine tokom kojeg su 1970-ih i ranih 1980-ih ostvareni brojni razvojni uspjesi. Ističe da je on, pored Hamdije Pozderca i Milanka Renovice u to vrijeme bio “najutjecajniji” bosanskohercegovački političar.³⁴

Šaćir Filandra u knjizi *Bošnjačka politika u XX stoljeću* govori o Mikuliću kao jednom od nositelja “jačanja bosanske državnosti, samostalnosti i posebnosti” i, usprkos nepostojanju šire analize njegove političke djelatnosti, političaru koji je dao “neosporan doprinos razvoju” Bosne i Hercegovine.³⁵

Za Mikulića Srećko Džaja kaže da je bio “uzorni učenik” Edvarda Kardelja, osoba od velikog poverenja Josipa Broza Tita koja je uvijek djelovala u dosluhu s njim i dostavljala mu strogo povjerljive izvještaje. Afera Agrokomerc kojom se upravljalo iz Miloševićeve Srbije imala je za cilj, ističe Džaja, obaranje tadašnjeg političkog rukovodstva, bosanskohercegovačkih titoista u koje ubraja i Branka Mikulića. Njihovim “zbacivanjem iz sedla”, konstatira, “prestala je Bosna i Hercegovina postojati kao najjugoslovenskija republika u Jugoslaviji”. U njoj se “počelo govoriti na više jezika”, a i time je “završilo komunističko poglavlje bosanske povijesti”.³⁶

³⁴ Andelić, 2005: 47, 62.

³⁵ Filandra, 1998: 329, 353.

³⁶ Džaja, 2004: 287.

Navedeno svjedoči da Branko Mikulić kao bosanskohercegovački i jugoslavenski političar nije nepoznanica, da je, kako kaže Jože Pirjevec u knjizi *Tito i drugovi* ovaj “bosanski uglednik” bio dio “moćne trojke”, najbliži saradnik Josipa Broza Tita pored Edvarda Kardelja i Vladimira Bakarića, “Bakarićev saveznik” koji je slovio kao “tvrd dogmatičar”.³⁷ Međutim, ti kratki osvrti i pomenute konstatacije ostaju i dalje fragmenti nedostatni za rekonstrukciju cjelovitije slike o Branku Mikuliću i njegovoj političkoj aktivnosti.

Zbog svega spomenutog, u fokusu našeg istraživanja bila je arhivska građa. Kao osnova poslužio je Fond Branka Mikulića, koji se čuva u Arhivu Federacije Bosne i Hercegovine, spremljen u 77 kutija koje prosječno sadrže od 600 do 900 listova. Riječ je o značajnoj građi koja sadrži brojne Mikulićeve govore, izlaganja, referate, priloge, članke, recenzije, predgovore i slično. Dio građe predstavlja njegove vrlo vjerne i detaljne svojeručne zabilješke sa sjednica, formalnih i neformalnih sastanaka često datirane uz naznaku mjesta održavanja. Također, u ovom Fondu se nalaze i određeni dokumenti, članci, informacije, izvještaji koji su iz različitih razloga bili važni i zbog toga dostavljeni Mikuliću.

Ovaj Fond uredno registriran inventarnim brojevima prateći hronološki slijed jeste osnova ove knjige. Nažalost, značajan dio građe čine izdvojeni dokumenti, dijelovi stenograma, koji se odnose samo na Mikulićevo izlaganje što istraživaču uskraćuje širu sliku o problematici i toku rasprave, zahtijeva dodatna istraživanja i provjere, ili pak tako selektirani ne ukazuju na njihov poseban značaj. Iz tog razloga dodatno smo konsultirali dio građe Arhiva Bosne i Hercegovine iz Fonda CK i Fonda Izvršnog vijeća Skupštine SRBiH, Fonda Avde Hume, Fonda Rate Dugonjića kao i Fonda Cvijetina Mijatovića koji se nalazi u Arhivu Tuzlanskog kantona. Također, koristili smo i građu Fonda Nikole Stojanovića deponovanu u Institutu za historiju Univerziteta u Sarajevu, koja nam je značajno pomogla u nastojanju da rekonstruiramo ključne procese tokom druge polovine 1980-ih godina. Od velike važnosti bila nam je građa iz fondova Centralnog komiteta SKJ u Arhivu Jugoslavije u Beogradu u kojem smo pronašli dokumente koji svjedoče o političkoj aktivnosti Branka Mikulića u CK SKJ tj. Predsjedništvu CK SKJ. Međutim, zbog poštivanja historijske distance od trideset godina samo smo djelimično imali uvid u građu Predsjedništva SFRJ i Saveznog izvršnog vijeća iz perioda u kojem je Mikulić bio član ova dva ključna

³⁷ Pirjevec, 2012: 604, 619.

politička organa SFRJ koja bi, bez dvojbe, dodatno osvijetlila Mikulićevu djelatnost sredinom 1980-ih godina.

Važno je spomenuti da su nam knjige Branka Mikulića, u kojima su objavljivi njegovi autorizirani tekstovi, različiti govori i izlaganja, intervjui i diskusije, bile od iznimne važnosti. Posmatrane kao cjelina one oslikavaju ključna Mikulićeva usmjerenja, njegov stav i angažiranost oko brojnih pitanja tadašnjeg društveno-političkog diskursa.

Poseban izvor za cjelokupni period od 1965. do 1989. godine bilo nam je *Oslobodjenje*, najznačajniji republički dnevni list u izdanju Socijalističkog saveza radnog naroda koji nam je pomogao da, prateći brojeve iz dana u dan, rekonstruiramo ključne društveno-političke procese. Značaj *Oslobodjenja* proizilazi i iz nedvojbene činjenice da ovaj list nije bio puko sredstvo informiranja. *Oslobodjenje* je bilo reflektor dominantne ideologije i aktuelne politike, nastupajući svakodnevno kao glasnik u komunikaciji između centra moći i javnosti, tj. vlasti i radnih ljudi i građana.

Politički počeci i socijalistička svakodnevnica

Dostupni podaci o porodici, djetinjstvu i mladosti, političkoj aktivnosti Branka Mikulića do 1965. godine su dosta oskudni i samo djelomično osvjetljavaju ovaj period. Iako naša pažnja i nije bila usmjerena u tom pravcu, samo ćemo se kratko osvrnuti na ključne informacije do kojih smo došli usputno, iz rijetkih intervjua Branka Mikulića u poznijim godinama, u listovima *Oslobodjenje* i *Naši dani* kao i nevelikoj pismenoj zaostavštini, bilješkama o radu do 1965. godine.

Porodica Mikulić porijeklom je iz sela Kočevo kod Širokog Brijega. Djed Branka Mikulića Vidan se prije Prvog svjetskog rata doselio u selo Podgrađe nedaleko od Gornjeg Vakufa i zajedno sa suprugom Bebom Šendučić zasnovao porodicu. U tom braku rodila su se dva sina Jure i Mate. Jure Mikulić, otac Brankov, završio je srednju šumarsku školu i bio upravnik male pilane preduzeća Ugar na Trnovači kod Gornjeg Vakufa. U jednom od izvještaja upućenih Ze-

maljskoj vladi u Sarajevu (14. aprila 1920) ime Jure Mikulića nalazilo se na spisku osmočlane grupe “Glas slobode”, aktivnih komunista iz Gornjeg Vakufa. Nakon *Obznane* grupa je prekinula rad i članovi su bili prisiljeni da potpišu izjave da više neće djelovati. Međutim, Jure Mikulić odbio je potpisati izjavu i naredne dvije godine proveo je u zatvoru. Po izlasku iz zatvora, bilježi David Husić, Jure Mikulić bio je aktivista Hrvatske republikanske seljačke stranke (HRSS) Stjepana Radića. Angažirao se na lijevom krilu Hrvatske seljačke stranke (HSS) i radio u “Napretku”. Kasnije, aktivno je učestvovao u Narodooslobodilačkom pokretu (NOP). Po oslobođenju Gornjeg Vakufa 12. jula 1942. godine Jure Mikulić izabran je za odbornika u selu Podgrađe. Godine 1943. imenovan je predsjednikom Sreskog narodnog odbora (NO) Bugojno, a kasnije i članom Izvršnog odbora Oblasnog narodnog odbora za Bosansku krajinu. Bio je vijećnik na sva tri zasjedanja Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Bosne i Hercegovine (ZAVNOBiH) i poslanik na Prvom i Drugom zasjedanju Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije (AVNOJ), a proglašen je i narodnim herojem.³⁸ Na Drugom zasjedanju ZAVNOBiH-a, kao “trgovac iz Bugojna”, Jure Mikulić imenovan je članom Zemaljske komisije za ispitivanje zločina okupatora i njegovih pomagača.³⁹ Njegovo ime našlo se i na spisku potpisnika Saopštenja Izvršnog odbora Narodno-oslobodilačkog fronta (NOF) 3. jula 1944. godine. Saopštenje je upućeno kao zaključak Zemaljske konferen-

³⁸ Husić, 1991: 73–76.

U zabilješkama sa Prvog i Drugog zasjedanja ZAVNOBiH-a (Mrkonjić Grad 25–26. 11. 1943. i Sanski Most 30. 6–2. 7. 1944) pominje se Jure Mikulić i to kao težak iz sreza Gornji Vakuf i član AVNOJ-a. Vidjeti: *ZAVNOBiH – dokumenti*, knjiga I 1943–1944, Sarajevo: Institut za istoriju radničkog pokreta, 1968, 61, 166.

Na Trećem zasjedanju ZAVNOBiH-a Jure Mikulić je istupao kao narodni poslanik iz Bugojna i govorio upravo o svom angažmanu u HSS-u i ratnim zaslugama Komunističke partije. “Kamo sreće da je u to doba stranka kojoj sam preko dvadeset godina pripadao razvila onaj barjak, barjak braće Radića na kome stoji ispisano: sloboda, jednakost, pravica, da je i ona u to doba pozvala svoje članstvo da dade otpor neprijatelju. Ja bih bio sretan da se borim pod tim barjakom kao dosljedan sjedbenik braće Radić. Ali, naše je rukovodstvo zatajilo i ja pozdravljam svakog ko je u tim teškim danima pozvao demokratske snage u borbu, pa ma pod čijim barjakom.” *Treće zasjedanje Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Bosne i Hercegovine* 26, 27. i 28. aprila 1945. u Sarajevu – po stenografskim bilješkama i skupštinskim zapisnicima, Sarajevo: Narodna štamparija, 1955, 65.

Vidjeti i: *ZAVNOBiH – dokumenti*, knjiga II 1945, Sarajevo: Institut za istoriju radničkog pokreta, 1968, 509. i *Prvo i drugo zasjedanje AVNOJ-a* 26. i 27. novembar 1942. u Bihaću i 29. i 30. novembra 1943. u Jajcu, Zagreb: Stvarnost, 1963, 168, 273.

³⁹ *Oslobodenje*, br. 8, juli 1944, 14.

cije NOF-a Bosne i Hercegovine kojoj je prisustvovalo 150 delegata i to članova Komunističke partije, Ujedinjenog saveza antifašističke omladine, Hrvatske seljačke stranke, Antifašističkog fronta žena kao i “ugledni demokrati i patrioti van stranaka iz redova Srba, Muslimana i Hrvata”.⁴⁰ Koncem 1944. godine Jure Mikulić bio je član Oblasnog odbora NOF-a i predsjednik sreskog Narodno-oslobodilačkog odbora (NOO).⁴¹ Sredinom marta 1945. godine učestvovao je na velikoj skupštini na kojoj su izabrani novi članovi okružnog NOO-a za Travnički okrug (dotadašnji travnički i livanjski okrug i mrkonjički srez). Jure Mikulić bio je jedan od devetnaest članova ovog odbora.⁴²

Majka Branka Mikulića zvala se Mara Miličević i vodila je sitničarsku radnju i gostionicu. Godine 1926. rodila je kćerku Slavku, a dvije godine kasnije, 10. juna 1928. godine i sina Branka. Preminula je 1937. godine, dok je Jure Mikulić umro 1965. godine.⁴³

⁴⁰ Jure Mikulić je konferenciji prisustvovao kao član Hrvatske seljačke stranke. “Saopštenje Izvršnog odbora NOF Bosne i Hercegovine”, *Oslobodenje*, br. 9, 27. 7. 1944, 3.

⁴¹ “Iz oslobođenog Bugojna”, *Oslobodenje*, br. 14, 17. 10. 1944, 6.

⁴² “Izabran novi okružni NO odbor za Travnički okrug”, *Oslobodenje*, br. 27, 23. 3. 1945, 2.

⁴³ Husić, 1991: 77.

Jure Mikulić umro je u aprilu 1965. godine. *Oslobodenje* je donijelo vijest o njegovoj smrti. “Nakon duge i teške bolesti jučer je u Gornjem Vakufu umro Jure Mikulić, zaslužni sin ovog kraja i istaknuti društveno-politički radnik. Drug Jure je pripadao naprednim redovima bosanskohercegovačkih rodoljuba. Aktivan rad u narodnooslobodilačkom pokretu počeo je 1942. godine kao odbornik i predsjednik narodnooslobodilačkog odbora. U toku NOB-a bio je na mnogim odgovornim dužnostima na kojima je dao značajne i nezaboravne doprinose izgradnji narodne vlasti: predsjednik Sreskog narodnooslobodilačkog odbora u Bugojnu, a zatim u Gornjem Vakufu i potpredsjednik Oblasnog narodnooslobodilačkog odbora za Bosansku krajinu. Kao istaknuti društveno-politički radnik i borac za izgradnju narodne vlasti biran je za vijećnika i AVNOJ-a i ZAVNOBiH-a. Poslije rata bio je povjerenik u Okružnom narodnom odboru Travnik i Oblasnom narodnom odboru Sarajevo, a zatim dugogodišnji odbornik u opštinskoj i sreskoj skupštini. Sve dok ga bolest nije savladala radio je kao aktivni, svestrano zainteresovani društveno-politički radnik u Socijalističkom savezu i radnim organizacijama. U toku čitavog života sa svojom porodicom, bio je na strani radnog čovjeka, duboko i prisno vezan za njegovu borbu, socijalnu pravdu i društveni napredak. Njegove izvanredne osobine čovjeka i omiljenog druga ostaju nezaboravne i svijetao primjer čovjeka i borca koji nesebično i do kraja slijedi stremljenja najprogressivnijih snaga zajednice. Telegram saučešća Glavnog odbora SSRN BiH porodici preminulog Jure Mikulića povodom smrti Jure Mikulića, zaslužnog društvenopolitičkog radnika koji je već kao vijećnik ZAVNOBiH-i član Prve zemaljske konferencije NOF BiH predano radio i dao svoj doprinos u izgradnji naše socijalističke zajednice, upućujemo Vam iskreno saučešće.” *Oslobodenje*, br. 6065, 22. 4. 1965, 5.

Kao petnaestogodišnjak, Branko Mikulić je aktivni učesnik Narodnooslobodilačke borbe (NOB). Godine 1944. postao je član Saveza komunističke omladine Jugoslavije (SKOJ), a 1945. primljen je u KPJ. Odmah nakon završetka rata politički se angažirao obavljajući različite funkcije. Na Prvom kongresu Ujedinjenog Saveza omladine Bosne i Hercegovine (USOBiH) 1945. godine biran je za člana Zemaljskog odbora. Neposredno poslije rata imenovan je sekretarom Sreskog komiteta SKOJ-a u Gornjem Vakufu i Bugojnu, a potom predsjednikom Sreskog odbora Ujedinjenog Saveza antifašističke omladine Jugoslavije (SAOJ) Bugojna. Od 1947. godine bio je organizacioni sekretar Sreskih komiteta Bugojno i Jajce, a zatim Sreskih komiteta Bugojno, Livno i Zenica. U ovom periodu obavljao je i dužnost predsjednika Sreza Bugojno. Nakon Niže gimnazije u Bugojnu, nastavio je školovanje i tokom 1948. godine pohađao Vojno-političku školu u Sarajevu. Nedugo zatim, 1949. godine, stupio je u brak s Rajkom Ivicom, također političkom radnicom, aktivnom učesnicom NOB-a, omladinskom aktivistkinjom iz Donjeg Vakufa koja je nakon rata bila angažirana kao sekretar Sreskog komiteta i član biroa Sreskog komiteta KPJ. U braku su dobili dvoje djece, Rodoljuba i Planinku.

Porodica Mikulić 1957. godine preselila se u Livno gdje je Branko dvije godine bio sekretar komiteta. Zatim su dvije godine boravili u Zagrebu gdje je Mikulić pohađao Visoku privrednu školu. Tokom druge polovine 1950-ih godina bio je i narodni poslanik u Republičkom vijeću Narodne skupštine NR Bosne i Hercegovine i član Glavnog odbora Socijalističkog saveza radnog naroda Bosne i Hercegovine (SSRN BiH). Godine 1961. postavljen je za partijskog sekretara u Zenici, a u julu 1963. godine preselili su se u Sarajevo gdje je imenovan predsjednikom skupštine Sreza Sarajevo.

Supruga Rajka radila je u Gradskom komitetu i Gradskoj konferenciji SSRN BiH, a 1989. godine je penzionisana. Sin Rodoljub (r. 1956), arhitekta, radio je kao asistent na Arhitektonskom fakultetu, potom u Tvornici ambalaže u Gornjem Vakufu, a kasnije i kao samostalni projektant-dizajner.⁴⁴ Kćerka Planinka (r. 1951) akademska je slikarica, povjesničarka umjetnosti i bavila se novinarstvom.⁴⁵

⁴⁴ Husić, 1991: 31.

⁴⁵ Ivan Markešić je objavio vrlo dirljiv in memoriam Planinki Mikulić (1951–2001) ističući njen

Bilješke o političkom angažmanu Branka Mikulića do 1965. godine značajno osvjetljavaju krupna društveno-ekonomska pitanja zemlje koja se oporavljala od strašnih ratnih razaranja. U njima se ukazuje na osnovne probleme uspostave i organizacije vlasti, djelovanja Partije, ali i ključne probleme stanovnika u tom periodu.

Jedna od osnovnih preokupacija Branka Mikulića kao djelatnika SKOJ-a neposredno poslije rata bila je organizacija Narodnih odbora, omladinskih i pionirskih organizacija. U to vrijeme Narodni odbori imali su izrazito operativnu ulogu normalizacije i usmjeravanja svakodnevice poslijeratnog oporavka, te rješavali brojna pitanja vezana za stanovanje, ishranu, sjetvu, sječu drva i slično. Kao predsjednik Sreskog Narodnog odbora Bugojno, Mikulić u svojoj bilješci od 14. novembra 1950. godine navodi značaj provedbe planiranog otkupa žitarica, obaveznog držanja stoke, prodaje svinja, predaje vune i slično.⁴⁶

Također, aktivnost i djelovanje Partije bili su u fokusu Mikulićevog angažmana. Mikulić u bilješci datiranoj februara 1947. konstatira da je partijska organizacija u ovom kraju vrlo slaba, najslabija u Bosni i Hercegovini. Bilježi da članovi Partije neće da dolaze na sastanke, odnose se neodgovorno prema zadatim aktivnostima i partijskim djelatnostima. Na osnovu podataka kojima je raspolagao, Mikulić zaključuje da je nužno ojačati partijski rad, nastojati proširiti članstvo, posebno iz redova Hrvata, i nastaviti održavati seminare na kojima će se stanovništvu objašnjavati i približavati složeno nacionalno pitanje.⁴⁷ Mikulić se u tom periodu značajno angažirao upravo na širenju partijskog utjecaja i broja članova SKOJ-a kao i na njihovom evidentiranju koje je podrazumijevalo izjašnjavanje o imenu, prezimenu, zanimanju, nacionalnosti, od kada je osoba član SKOJ-a, o učešću u NOP-u, socijalnom porijeklu, držanju porodice tokom rata i slično.⁴⁸

Partijska aktivnost u narednom periodu nailazit će na brojne objektivne i subjektivne poteškoće. Godine 1953. Mikulić bilježi da se Partija “razvodnila”

doprinos kao slikarice, likovne kritičarke, urednice i esejistice kulturnom i političkom životu Sarajeva i Bosne i Hercegovine. Posebno ukazuje na njen predan angažman tokom ratnog i poratnog perioda u istaknutim kulturnim institucijama i respektabilnim časopisima, revijama i dnevnim listovima. Markešić, 2004: 388–389.

⁴⁶ Arhiv Federacije Bosne i Hercegovine, Fond: Branko Mikulić, kutija 1 (dalje: AFBiH, f. BM) Bilješka 14. 11. 1950. Bugojno.

⁴⁷ AFBiH, f. BM, k. 1, Bilješka 26. 2. 1947. Bugojno.

⁴⁸ AFBiH, f. BM, k. 1, Bilješka 4. 10. 1947. Bugojno.

i da njeni članovi ne poznaju i ne razumiju komunizam. “Do podne su u Crkvi, a poslije podne na partijskim sastancima i vrše sve vjerske obrede”, bilježi Mikulić. “Ulazak u partiju obezbijedio je beneficije jer su htjeli da ušićare” konstatira, a navodi da nije rijetka ni pojava “nemorala”. U tome prepoznaje značajne greške koje je provodilo rukovodstvo organizacije. “Zanosili smo se brojem članova i nije nam bio bitan kvalitet već kvantitet, a veliki dio članstva je neaktivan.” Mikulić u svojim bilješkama imenuje i glavne oponente Partiji i revolucionarnom naslijeđu pominjući “seosku buržoaziju, građansku buržoaziju, našu zaostavštinu, Crkvu”.⁴⁹ O tome je nerijetko govorio tokom brojnih predavanja koja je držao na sastancima organa vlasti, partijskim sastancima, ali i različitim prigodama i programima namijenjenim *običnom stanovništvu* u selima i gradovima. Naprimjer, u selu Rilić početkom 1953. godine govorio je o “brojnim tuđim, neprijateljskim i srednjovjekovnim shvatanjima”, “seoskoj i gradskoj buržoaziji, zaostalosti, crkvi i robskoj psihologiji” kao ključnim neprijateljima države koji onemogućavaju modernizacijske procese. Smatrao je da je ključno pitanje daljeg opstanke i djelovanja Partije omladina, njena aktivnosti i zalaganje. Kritizirao je njenu dotadašnju pasivnost koja na koncu dovodi i do, ne tako rijetke pojave “vraćanja” članskih partijskih knjižica.⁵⁰

Organizacija i jačanje Partije bila je posebna preokupacija članstva u periodu nakon tzv. razlaza Tita sa Staljinom 1948. godine. U svojim bilješkama Mikulić navodi ključne teme intenzivnih, javnih predavanja početkom 1950-ih godina. Njegov zadatak je bio objasniti širokim narodnim masama da je krivac za situaciju blokovske podjele i jugoslavenske vanjske politike SSSR kao imperijalistička sila koja provodi osvajačku politiku i koja je imala za cilj da Jugoslaviju “podjarmi”.⁵¹

Međutim, tokom savjetovanja omladine održanog u Bugojnu 7. augusta 1953. godine, iako navodi da se “odnosi sa zapadom zasnivaju na međusobnoj ravnopravnosti i saradnji”, govorio je o radu omladinskih organizacija, utjecaju Zapada, infiltriranju “neprijateljskih ideja” poput zapadne muzike, plesa, pjesme, literature.⁵² Kao drugog krivca za lošu međunarodnu situaciju imenuje Vatikan

⁴⁹ AFBiH, f. BM, k. 3, Bilješka 15. 1. 1953. Bugojno.

⁵⁰ AFBiH, f. BM, k. 3, Bilješka 1953.

⁵¹ AFBiH, f. BM, k. 3, Bilješka 1953.

⁵² AFBiH, f. BM, k. 3, Bilješka: Za savjetovanje komunističke omladine, 7. 8. 1953. Bugojno.

koji vodi “katolički rat protiv komunizma i samoupravljanja” i ukazuje na nužnost sprečavanja “negativnog utjecaja” vjerskih službenika na mlade i komuniste koji su pod snažnim utjecajem sredine i porodice.⁵³ “Kod nas postoji shvatanje da u sistemu naše demokratije može da govori šta ko hoće, a to je porazna činjenica”, ističe Mikulić, za “nas komuniste”. “Ovo je naša demokratija, naše djelo, ovo je spasavanje naše revolucije od razaranja i ona se ne smije drugačije tumačiti – mi u ovoj borbi moramo sagorijevati, a ne činovničke poslove obavljati”, naglasio je.⁵⁴ U njegovim bilješkama iz ovog perioda na više mjesta nalazimo upravo ovakvu definiciju “naše socijalističke demokratije” što jasno oslikava njenu autoritarnost pri čemu svako nije mogao reći šta misli i u kojoj je uporno podsjećanje na prisutnost i opasnost neprijatelja, trebalo biti motivaciono za one na vlasti.

“Afera Đilas” tokom 1953. i 1954. godine bila je predmet Mikulićevih predavanja, savjetovanja i diskusija. Protumačena kao želja Milovana Đilasa za vlašću i razbijanje jedinstva Partije, Mikulić je isticao nužnost raščišćavanja nastalog stanja koju su izazvali Đilasovi članci i potrebu “neprestane borbe za očuvanje tekovina revolucije”.⁵⁵

Sredinom 1950-ih godina aktivnost Branka Mikulića usmjerena je na probleme društvenog života, organizaciju kulturno-umjetničkih društava, saveza pionira i izviđača, pitanje položaja žena i njihovog uključivanja u društvene aktivnosti. U bilješci od 11. marta 1957. godine konstatira da je nezadovoljavajući “ideološko-vaspitni rad” što se značajno odrazilo na društveni život u ovom dijelu Bosne i Hercegovine koji je i dalje veoma slab. Mikulić ovom prilikom šovinizmom naziva odbijanje građana da učestvuju u aktivnostima poput izgradnji škola i zahtjeve da se za društveni rad dobije određena novčana naknada.⁵⁶

Iz bilješke sa sastanka sekretarijata Opštinske konferencije Livno 8. oktobra 1959. godine uočavamo da su spomenuta pitanja i dalje aktuelna. Na ovoj sjednici razgovaralo se o brojnosti Hrvata u Partiji, položaju, aktivnosti žena, pitanju nacionalnih manjina, stipendiranja učenika i studenata i slično.⁵⁷

⁵³ AFBiH, f. BM, k. 3, Bilješka: Sastanak sreskog komiteta (O sprovođenju zaključaka Drugog plenuma CK SKJ), 15. 1. 1953. Bugojno.

⁵⁴ AFBiH, f. BM, k. 3, Bilješka: Za savjetovanje komunističke omladine, 7. 8. 1953. Bugojno.

⁵⁵ AFBiH, f. BM, k. 3, Bilješka 19. 1. 1954. Sarajevo.

⁵⁶ AFBiH, f. BM, k. 3, Bilješka 11. 3. 1957. Bugojno.

⁵⁷ AFBiH, f. BM, k. 4, Bilješka 8. 10. 1959. Livno.

U bilješkama krajem 1950-ih i početkom 1960-ih dominirala su dva pitanja, kadrovska politika i partijsko članstvo i pitanje privrednog razvoja. Upozoravajući na nužnost kritičkog sagledavanja “našeg rada”, Mikulić je isticao potrebu analiziranja “svojih grešaka” kao i jačanje stepena odgovornosti u provođenju utvrđenih planova i odluka.⁵⁸ Insistiranje na samokritici posebno se aktualiziralo nakon znamenitog govora Josipa Broza Tita u Splitu 1962. godine.⁵⁹

Privredni razvoj bio je također predmet rasprava početkom 1960-ih godina u kojima je učestvovao Mikulić. Partijsku strukturu vlasti posebno je zabrinjavao nesrazmjer između porasta broja zaposlenih i porasta produktivnosti rada. Također, pitanje ličnih dohodaka bilo je vrlo važno, a pitanje “obrazovanja radnog čovjeka”, bilježio je Mikulić, bilo je pitanje svih pitanja.⁶⁰

Bilješke nastale u vrijeme kada je Branko Mikulić bio predsjednik Sreza Sarajevo imaju nešto drugačiju sadržinu. Na sastanku Sreskog komiteta održanom 28. januara 1963. godine razgovaralo se o planu rada, brojnosti članstva, o usporenom procesu prijema, neriješenim materijalnim problemima, problemima koncepcije u proizvodnji plastičnih artikala, eksploataciji kvarca, investicijama, izgradnji studentskog centra i domova.⁶¹ U bilješkama iz 1964. godine se uočava snažnija angažiranost na unapređenju privrede, njenoj integraciji i modernizaciji i izgradnji puteva, ali i reorganizaciji uprave, posebno, nadležnostima srezova i opština.

Mikulić je u to vrijeme prisustvovao brojnim sjednicama na kojima se govorilo o privredi, njenom razvoju i uspjehu, broju zaposlenih i njihovoj produktivnosti.⁶² Nastojeći biti što više uključen u tu diskusiju Branko Mikulić je nerijetko posjećivao industrijska postrojenja poput *Famosa*, *Standarda*, *Željezare u Zenici*, *Energoinvesta*, *Čelika*, *Bratstva*, *Kožare Visoko* i razgovarao o tekućim problemima.⁶³ Mikulić je pratio i proces reorganizacije organa uprave. Učestvovao je u raspravama o “mjestu i ulozi srezova” o kojima se govorilo kao o ključnom faktoru koji onemogućava željenu centralizaciju i u konačnici, jačanje republičkog razvoja.⁶⁴

⁵⁸ AFBiH, f. BM, k. 4, Bilješke 1. 3–13. 4. 1962.

⁵⁹ AFBiH, f. BM, k. 4, Bilješke 9–10. 7. 1962.

⁶⁰ AFBiH, f. BM, k. 4, Bilješke 26. 9–31. 12. 1961.

⁶¹ AFBiH, f. BM, k. 4, Bilješka 28. 1. 1963. Sarajevo i Bilješka 30. 1. 1963.

⁶² AFBiH, f. BM, k. 4, Bilješka 21. 5. 1963. Sarajevo.

⁶³ AFBiH, f. BM, k. 5, Bilješka 24. 2. 1964. Sarajevo.

⁶⁴ AFBiH, f. BM, k. 5, Bilješka 11. 10. 1965. Sarajevo.

Bila su to pitanja koja će dugo biti aktualna i na kojima će se Mikulić svestrano angažirati tokom svoje političke karijere koja će u martu 1965. doživjeti veliku prekretnicu. Ovaj trenutak tranzicije utjecat će na njegov dalji politički angažman koji će ga postepeno, ali sigurno i bez većih lomova ili skandala, dovesti do samog jugoslavenskog političkog vrha.

Odlikovanja i pisana riječ Branka Mikulića

Branko Mikulić je tokom svoje duge političke karijere primio brojne nagrade i priznanja. Do sredine 1960-ih godina nagrađen je Ordenom za hrabrost, Ordenom bratstva i jedinstva II reda i Ordenom zasluga za narod III reda. U narednom periodu posebno se ističe nagrada povodom trideset godina održavanja Drugog zasjedanja AVNOJ-a. Predsjednik Josip Broz Tito u decembru 1973. godine uručio mu je Orden zasluga za narod sa zlatnom zvijezdom.⁶⁵ U maju 1974. godine u Domu mladih Skenderija primio je Plaketu za zasluge dodijeljenu povodom 30-godišnjice organa i službe bezbjednosti.⁶⁶

Godine 1978. vođeni su razgovori bosanskohercegovačkog rukovodstva i Josipa Broza Tita oko dodjele najvišeg priznanja, Ordena junaka socijalističkog rada, Branku Mikuliću.⁶⁷ Iste godine u julu Tito ga je odlikovao Ordenom jugoslavenske zvijezde sa lentom za izvanredne zasluge i izgradnju SFRJ i izuzetan doprinos tokom višegodišnjeg rada na istaknutim funkcijama u SRBiH i organima SKJ. Dobitnik je i Nagrade ZAVNOBiH-a (1975) koju je dobila i njegova supruga Rajka Mikulić (1985). Na svečanoj proslavi 35-godišnjice oslobođenja

⁶⁵ "Priznanja za napore i obaveza za dalju borbu", *Oslobodenje*, br. 9171, 15. 12. 1973, 1, 2.

⁶⁶ "Svečanost u Izvršnom vijeću", *Oslobodenje*, br. 9326, 23. 5. 1974, 1.

⁶⁷ Nikola Stojanović i Rato Dugonjić razgovarali su s Lazarom Koliševskim (predsjednik Komisije za odlikovanja) i s Josipom Brozom Titom o dodjeli ovog istaknutog Ordena Branku Mikuliću. Iako je Tito dao svoju saglasnost, Mikulić je u pismu upućenom Titu 29. maja 1978. godine, uz izjave velike zahvalnosti, insistirao na suprotnom. Svoj stav pravdao je činjenicom da se Orden junaka socijalističkog rada dodjeljivao istaknutim zaslužnicima tek nakon 60. godine života. Ukazujući na jedini izuzetak, Krstu Crvenkovskog, Mikulić je molio Tita da se ne dovodi u "neugodnu situaciju" i uspoređuje s Crvenkovskim. Ovaj presedan mogao je biti povod različitim komentarima i ogovaranju ističe Mikulić u ovom pismu. Arhiv Tuzlanskog kantona, Fond: Cvijetin Mijatović, kutija 25 IV e 90 1-4 (dalje: ATK, f. CM), Pismo Branka Mikulića upućeno Titu 29. 5. 1978.

Sarajeva 1980. godine dodijeljena mu je Zlatna plaketa grada Sarajeva, a iste godine i Medalja opštenarodne odbrane. Slobodan Filipović, predsjednik Jugoslavenskog olimpijskog komiteta, uručio je Mikuliću 1982. godine Plaketu u znak priznanja za lično angažovanje i doprinos realizaciji 14. ZOI i afirmaciji jugoslavenskog sporta i olimpizma, a nagrađen je i od Izvršnog komiteta MOK-a 1984. godine. Također, 1985. godine uručena mu je nagrada za posebne zasluge u sportu Američke sportske akademije, konkretno za “doprinos koji su Olimpijske igre u Sarajevu dale oživljavanju olimpijskog duha”. U Sarajevu je Mikuliću nagradu uručio predsjednik Američke sportske akademije dr. Tomas Rosandić. Savez Društava ekonomista Bosne i Hercegovine mu je u januaru 1986. godine, povodom trideset i pet godina djelovanja, dodijelio Plaketu za izuzetan dugogodišnji uspješni rad i doprinos afirmaciji ekonomije Bosne i Hercegovine.

Mikulić je objavio tri knjige: *Za šta a protiv čega* (1975), *Rasprave* (1978) i *Titovim putem* (1979) u izdanju NIŠRO Oslobođenje. Knjiga *Za šta a protiv čega* na jednom mjestu donosi dvadeset i tri već objavljena Mikulićeva intervjua koje je u periodu od 1968. do 1975. godine dao dnevnim i sedmičnim listovima poput *Oslobođenja*, *Dela*, *Politike*, *Komunista*, *Vjesnika*, *Borbe*, *NIN-a*, *Univerzitet-ske tribine* i slično i televizijama Sarajevo, Zagreb, Beograd i Priština. Mikulić u uvodu ove knjige ističe da stavovi koje je on zastupao nisu bili samo njegovi lični. “U razgovorima nisam kazivao samo svoje mišljenje, već i političke ocjene i stavove foruma i tijela Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine koje sam i na ovaj način javno izrazio”, potcrtava Mikulić.

Knjiga *Rasprave* sadrži dvadeset i devet Mikulićevih izlaganja na različitim, najvišim političkim i partijskim forumima od 1969. do 1974. godine koji su prvi put publikovani, a nama u arhivskoj građi ili pak u *Oslobođenju* samo djelimično dostupni. Svakom od ovih izlaganja prethodi kratak uvod autora koji ima za cilj kontekstualizaciju i bolje razumijevanje Mikulićevog istupanja i sadržaja izlaganja.

Titovim putem također predstavlja zbirku objavljenih i neobjavljenih Mikulićevih tekstova, referata i govora o Josipu Brozu Titu i “socijalističkoj revoluciji u Bosni i Hercegovini” tokom 1970-ih godina. Mikulić o Titu govori kao o “revolucionaru, vojskovođi, državniku, misliocu i teoretičaru” s velikim oduševljenjem otkrivajući i pojedinosti njihovog ličnog odnosa. U drugom dijelu

knjige Mikulić piše o “narodnooslobodilačkoj borbi i revoluciji” s ciljem, ističe, sprečavanja “da se zature prikupljeni podaci i nikada ne zaborave činjenice, uključivo i poteškoće i zamke kroz koje je revolucija – do dana današnjeg – prolazila i uspješno ih otklanjala i savladavala”.

Također, danas su dostupni i posebno štampani referati i izlaganja Mikulića s javnih istupanja (npr. “O kolektivnom radu, ličnoj i kolektivnoj odgovornosti 1980.” ili “Savez komunista u borbi za izgradnju socijalističkog samoupravljanja 1982”) kao i predgovori, poput onog knjizi Veljka Vlahovića *U revolucionarnoj akciji*.

Posthumno, u izdanju Hrvatskog narodnog vijeća BiH, Srpskog građanskog vijeća – pokret za ravnopravnost u BiH i Vijeća bošnjačkih intelektualaca 2016. godine objavljena je knjiga *Kobne godine*. Knjiga predstavlja spoj autorove analize historijskih dokumenata, sjećanja i opservacije savremenih političkih procesa i dešavanja. Pronicljivim okom političara s dugogodišnjim iskustvom i neposrednog sudionika, autor pokušava objasniti zašto se raspala Jugoslavija, analizira uzroke jugoslavenske krize osvrćući se na konkretne događaje koji su ubrzali njeno “rastvaranje”. Ukazuje na ključne greške jugoslavenskog kolektivnog rukovodstva, kao i jačanje hegemonističkih tendencija i teritorijalnih aspiracija prema Bosni i Hercegovini 1960-ih, 1970-ih i 1980-ih godina. Posebno analizira aktivnost “beogradske kuhinje” koja je nizom afera nastojala destabilizirati Bosnu i Hercegovinu, diskreditirati i oslabiti njeno rukovodstvo pa i njega lično. Pominjući pojedine događaje Mikulić dodatno pojašnjava odnose među jugoslavenskom političkom elitom, razilaženja i konfrontacije koje su ponekad bile posljedice i ličnih frustracija. Ogovaranja, zastrašivanja, spletkarenja i sumnjičenja pojedinaca, ali i republičkih rukovodstava 1980-ih godina prerastaju u “zakulisne, misteriozne metode političke likvidacije”. Na taj način urušavala se efikasnost sistema, a višegodišnja praksa kompromisnih rješenja, ekonomski nelogičnih i politički štetnih odluka svemoćne političke birokracije omogućili su postepeno jačanje invazivnog srpskog nacionalizma i izrastanje Slobodana Miloševića. Njegova nacional-hegemonistička i šovinistička politika kao “specifična bolest koja pomućuje razum i budi najniže nagone i strasti u čovjeku”, naglasio je Mikulić, ključni je uzrok raspada Jugoslavije i bosansko-hercegovačke kataklizme.

Postojala je ozbiljna dilema da li i koliko konsultirati i ovu knjigu. Imali smo na umu da ju je Mikulić napisao u značajno izmijenjenim okolnostima i da o ključnim društveno-političkim procesima piše nakon izvjesne vremenske distance. Uprkos tome, ona nam je ponudila mogućnost da detaljnije objasnimo pitanja koja su nas interesirala pa smo to učinili *s mjerom*. Iako pod snažnim bljeskom ratnih dešavanja i očiglednim pritiskom lične odgovornosti, iznesene Mikulićeve ocjene i stavovi o događajima, procesima i pojedincima, nedvojbeno proizilaze iz sukusa njegove višegodišnje političke aktivnosti koja je i predmet knjige pred vama.

Porodica Mikulić, otac Jure,
majka Mara, kćerka Slavka i sin Branko

Jure Mikulić
1945. godine

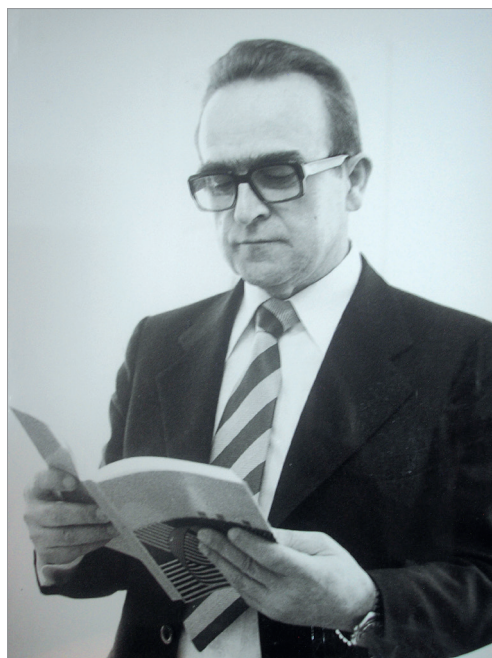
Branko Mikulić i Ahmed Drino
u Prozoru-Rama 1944.

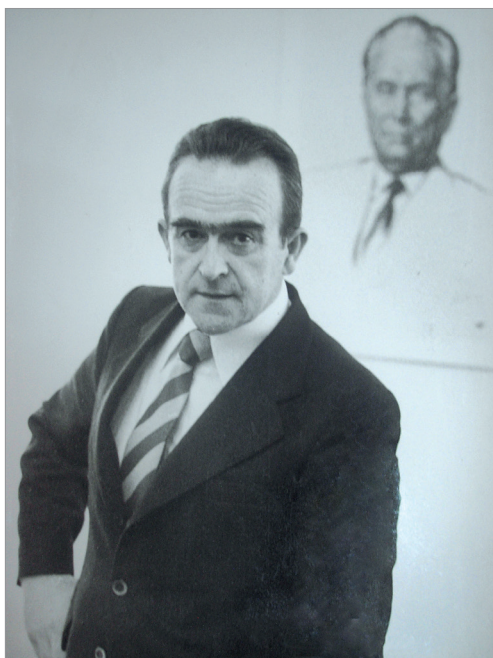
Branko Mikulić (prvi slijeva u donjem redu) s članovima Okružnog odbora USAOBiH u Travniku, mart 1946.

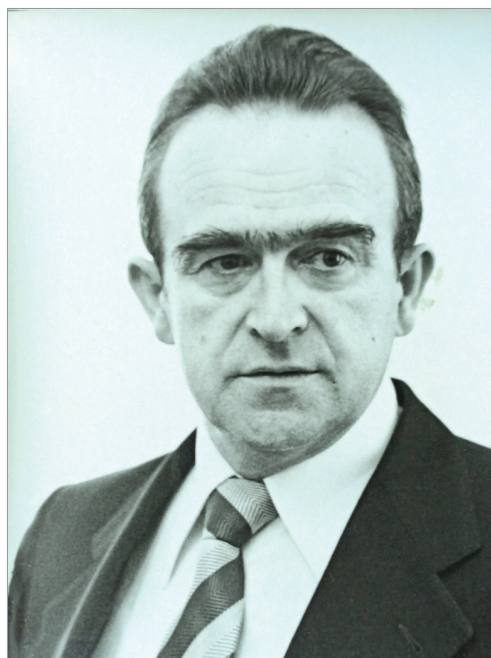
Branko Mikulić, portret

Branko Mikulić, portret

Branko Mikulić, portret

Branko Mikulić, portret

Posjeta Josipa Broza Tita Donjem Vakufu, 5. april 1971.

Donji Vakuf, april 1971.

Donji Vakuf, april 1971.

Donji Vakuf, april 1971.

Branko Mikulić i Josip Broz Tito na svečanosti u Drvaru povodom 30. godišnjice desanta na Drvar, 17. maj 1974.

Politička putanja Branka Mikulića

1945-1947.	sekretar sreskog komiteta SKOJ-a Gornji Vakuf i Bugojno
1947-1957.	organizacioni sekretar sreskog komiteta KP u Bugojnu i Jajcu
1957-1961.	sekretar sreskog komiteta Livno
1961-1963.	sekretar sreskog komiteta Zenica
1963-1965.	predsjednik Skupštine sreza Sarajevo
mart 1965 – novembar 1966.	sekretar CK SKBiH
novembar 1966 – maj 1967.	sekretar Izvršnog komiteta SKBiH
maj 1967 – januar 1969.	predsjednik Izvršnog vijeća Skupštine SR Bosne i Hercegovine
januar 1969 – maj 1978.	predsjednik Centralnog komiteta SK Bosne i Hercegovine
juni 1978 – april 1982.	član Predsjedništva CK SK Jugoslavije
oktobar 1978 – oktobar 1979.	predsjedavajući Predsjedništva CK SK Jugoslavije
maj 1980 – oktobar 1984.	predsjednik Organizacionog komiteta XIV Zimskih olimpijskih igara
april 1982 – april 1984.	član Predsjedništva SR Bosne i Hercegovine
april 1982 – april 1983.	predsjednik Predsjedništva SR Bosne i Hercegovine
maj 1984 – maj 1986.	član Predsjedništva SFRJ
maj 1986 – mart 1989.	predsjednik Savezenog izvršnog vijeća Skupštine SFRJ

Crtice iz recenzije prof. dr. Mile Lasića*

U Sarajevu, zauvijek, sa svojim umrlim iluzijama i nadama!

“Samo da znadete, profesore, da je rodna kuća Brankova oca Jure sada moja izba...”, kazao mi je jedne prigode u Mostaru književnik Grgo Mikulić (*Priče i legende iz Hercegovine*, I i II), ukazujući i na neupitno hercegovačko podrijetlo obitelji Brankova oca Jure Mikulića, koja se oko 1903. godine preselila u bugojansku dolinu. U njoj se 10. lipnja 1928. u mjestu Podgrađe blizu Uskoplja / Gornjeg Vakufa i rodio Branko Mikulić, koji je od posljedica teške bolesti umro 12. travnja 1994. u Sarajevu. Radi se o nezasluženo zaboravljenom i čovjeku i državljaniku, vjerojatno i ponajvećem kojeg su u 20. stoljeću rodili hrvatska majka i otac iz BiH. Igram slučaja su nam se sudbine ispreplele prije 35 godina, pa slijede – i povodom prve obranjene doktorske disertacije i prve akademske monografije o političkoj djelatnosti Branka Mikulića – moja osobna zapamćenja na život i rad u sjenci Branka Mikulića, prvi put objavljena u malenoj knjižici *U sjenci Branka Mikulića*, u periodu od 1983. do 1989. godine. Pri tomu se, dakle, radi i o poštovanju za veliki trud koji je uložila dr. sc. Dženita Sarač-Rujanac u izradi ove studije i o mojem(u) osobnom prkosu u “vremenu koje se udaljava” (Mirko Kovač), dakle obvezi što čestitije dekonstrukcije historije, kako se ona ne bi prepustila samo lažljivoj ili površnoj historiografiji. Nažalost, za povijest, koja njeguje kritičku distancu i spram historije i historiografije kao da još nismo zreli. Bože, često se zapitam, zašto se u vremenu u kojemu živimo prosto nevjerojatnom brzinom brišu sjećanja upravo na iznimno zaslužne ljude i važne događaje, kao da ih nikad i nije bilo, dok u zapamćenjima u pravilu ostaju samo oni koji to i ne zaslužuju?

(...)

* Recenzija prof. dr. Mile Lasića istovremeno predstavlja i vrijedno svjedočenje bliskog Mikulićevog višegodišnjeg saradnika i savremenika i zbog toga je, u nešto skraćenom obliku, objavljujemo.

Najvažniji datumi u političkom životu Branka M.

U Napretkovoju knjižici *U sjenci Branka Mikulića*, dakle, po prvi put sam u njezinom appendixu obznanio moju subjektivnu kronotaksu najvažnijih datuma za Brankovu političku karijeru, koja se čini metodološki važnom, pa u nastavku slijedi bez ikakvih intervencija:

- prvi u nizu odlučujućih momenata u Brankovom političkom životu bio je onaj kada ga je otac Jure, ugledni HSS-ovac između dva svjetska rata i budući vijećnik Drugog zasjedanja AVNOJ-a, poveo kao klinca u partizane (u zlonamjernim krugovima se inače bezmilosno prlja ime i Jure i Branka Mikulića s navodnim sudjelovanjem u NDH-azijskom političkom i vojnom poretku, pa se čak za Branka tvrdi da je prije odlaska u partizane bio u nekakvoj NDH-azijskoj vojsci, ma koliko je već s 15 godina bio u NOVJ-u);
- drugi moment je, vjerojatno, što je u SKOJ-u upoznao njegovu buduću suprugu Rajku, majku njegove kćerke Planinke i sina Rodoljuba (nažalost, svi su već pokojni);
- treći je, da se malčice našalim, što je uopće ostao živ, te što avion koji ga je 1944. godine trebao kao mladog partizana pokupiti na Kupreškom polju i odvesti na Vojnu akademiju u Moskvu nije taj dan sletio, a poslije Branko nije bio više u kombinacijama za vojnu nego za političku karijeru;
- četvrto, krajem pedesetih ga šalju na Visoku ekonomsku školu u Zagreb, otkuda će mu ostati samo izraz “financije” kao prepoznatljiv hrvatski znak u govoru i pismu (Na to smo pazili kada bismo mu redigirali tekstove, koje je u pravilu sam pisao, ili u nedostatku vremena, vrlo pažljivo korigirao što smo mu pripremali za javne nastupe);
- peto, Brankov politički uspon od lokalnih (G. Vakuf, Bugojno, Livno) do središnjebosanskih (Zenica, Sarajevo) i potom i jugoslavenskih razina je bio strelovit i najvećim dijelom uvjetovan činjenicom da se lagano mijenjao stigmatizirajući odnos prema Hrvatima u BiH, da bi poslije Brijunskog plenuma i Hrvati i Bošnjaci (tadašnji Muslimani) bivali sve jednakopravniji u BiH i u SFRJ, uostalom i BiH unutar SFRJ;
- šesto, do prve velike šanse za Branka Mikulića stižu se uvjeti, logično, tek poslije “Mostarskog savjetovanja” i Brijunskog plenuma, pa 1967. godine biva

- biran za predsjednika Republičkog izvršnog vijeća;
- sedmo, Mikulićev izbor 1969. godine za predsjednika CK SKBiH je sljedeći odlučujući moment u potonjoj vrtoglavoj političkoj karijeri, u kojoj je – zajedno s njegovim kolegama – pripremio i sproveo programe razvoja i političkih akcija koje mu njegovi politički protivnici nikad nisu oprostili:
 - a) akcija tisuću škola, tisuću km novih cesta, RTV Sarajevo, ANU BiH, novi univerziteti;
 - b) koordiniranje TO u borbi protivu ubačene terorističke skupine u BiH, u okolicu Bugojna (ma koliko se ova akcija u hrvatskim nacionalističkim krugovima stilizirala u “prvu bitku domovinskog rata”, ona je bila čin terorizma sa stanovišta međunarodnog prava, te vrlo vjerojatno UDBA-ina velika provokacija i jedan od najtežih političkih ispita za Mikulića u cjelokupnoj karijeri);
 - c) obračun sa starim kadrovima na čuvenoj sjednici CK SKBiH na kojoj su ostavke podnijeli Karabegović, Humo i Kapetanović;
 - d) organizaciju XIV ZOI “čvrstom rukom”, inače bi sve završilo u kaosu...
 - osmo, za njegovu bosanskohercegovačku karijeru je od presudne važnosti bio razgovor s Titom 1972. godine, na koji je otišao da bi bio kažnjen (nakon opanjkavanja od strane nekoliko starijih drugova iz BiH na radu u saveznim organima, a vratio se kao čovjek od apsolutnog Titovog povjerenja), a za izuzetnu jugoslavensku karijeru od odlučujućeg je značenja bilo što ga je već dobro bolesni Josip Broz 1978. godine protežirao za prvog predsjedavajućeg CK SKJ, zamjerivši se Stani Dolancu, koji je na tu i druge funkcije koje je podrazumijevalo Titovo nasljeđe čekao kao zapeta puška;
 - deveto, vrlo važno je bilo što se 1981/1982. Branko Mikulić uspio oprhvatiti s opasnom bolešću zvanom sujeta i nije uselio u kuću na Bjelavama, građenoj za “socijalističkog cara” (načičkanoj prislušnim uređajima kao i slične na Dedinju);
 - deseto, vrlo važno je bilo i što je bio biran 1982. za predsjedavajućeg Predsjedništva SRBiH, jer je otuda mogao biti izabran i za prvog čovjeka XIV ZOI Sarajevo ‘84. i poslije sjajnog uspjeha Olimpijade i u Predsjedništvo SFRJ (osobno se tek na “sarajevskoj Olimpijadi” uključujem u Brankovu političku priču i mogu od tada biti živim svjedokom);

- jedanaesto, mogao je biti predsjednik Predsjedništva SFRJ (1988/1989), ali nije uspio odoliti izazovu pa je ugodnu fotelju u Predsjedništvu zamijenio s vrućom foteljom u Saveznom izvršnom vijeću, u svibnju 1986;
- dvanaesto, u SIV-u je osnovao ubrzo po preuzimanju dužnosti Komisiju za reformu i bio joj predsjednikom, a ona pripremila skoro sve ono s čime će se proslaviti njegov nasljednik na ovoj funkciji, pokojni Ante Marković, koji je bio solidan privrednik, ali trećerazredni političar u odnosu na Branka Mikulića;
- trinaesto, zajedno su ga rušili kao predsjednika SIV-a i političke elite Slovenije i Hrvatske i Srbije, dok su tadašnje bosanskohercegovačke elite, razjedinjene isforsiranim aferama Agrokomerc i Neum, bile indolentne: ili nisu bile uz njega, ili mu nisu znale ili nisu htjele pružiti podršku;
- četrnaesto, bolno je podnio raspad SKJ, pa se malčice i obrukao na XIV. kongresu, kada je glasao za Čkrebića, nekog smiješnog i beznačajnog lika iz Miloševićeve političke štale;
- petnaesto, bio prosto prisiljen podnijeti ostavku 28. prosinca 1988, da bi ostao na dužnosti u tehničkom mandatu do 14. ožujka i vratio se u Sarajevo;
- šesnaesto, po njegovom nalogu sve same političke prvake tog 28. prosinca u Skupštini SFRJ, kada je prorokovao “pojest ćemo se kao žuti mravi”, dovukao u Kabinet predsjednika SIV-a na čašicu oproštajnog razgovora: bilo ih je žalosno gledati, lažljivce i pevarante, kojima su tako nalik današnji bosanskohercegovački političari;
- sedmanaesto, posljednje, proveo sam na njegovo traženje s njim noć u hotelu Sheraton na frankfurtskom aerodromu, uoči njegova povratka iz Lausanne kako bi umro u Sarajevu. Cijelu mi noć pričao — kad je mogao — o rukopisu koji je držao u ruci a koji će potom biti ukraden, pa srećom pronađen. Svojevremeno sam putem medija pokrenuo javnu hajku i rukopis je pronađen u Sloveniji. (U međuvremenu je taj rukopis i objavljen pod nazivom *Kobne godine*, pri čemu je veliki uređivački posao uradio uvaženi hrvatski i bh. književnik Željko Ivanković, ali je knjiga povučena iz prometa uslijed teško razumljivih (pri)tužbi Brankovih nasljednika koji žive u Zagrebu.)

Branko Mikulić – najveći bh. političar svih vremena

U magazinu “Slobodna Bosna” (No. 913, od 8. svibnja 2014) objavljeni su povodom 20. obljetnice Brankove smrti i moji i odgovori književnika Željka Ivanovića na pitanja urednika Dine Bajramovića o životu i djelu pokojnog Branka Mikulića, pod zajedničkim naslovom “Branko Mikulić – najveći bh. političar svih vremena”. Branko Mikulić je, kako je već u uvodu spomenuto – umro od teške i neizlječive bolesti 12. travnja 1994. u Sarajevu. U nastavku slijede samo moji, djelomice kraćeni odgovori, na pitanja “Slobodne Bosne” ...

* * *

U proljeće 1983. godine živio sam u Sarajevu i radio kao tajnik u Komisiji CK SKBiH za idejni i teorijski rad. Predsjednik Komisije je bio pokojni Ismet Kreso koji me je jedne prigode poslao da referiram o nekoj našoj konferenciji “drugu Branku”, ne sjećam se više o čemu a to nije više ni važno. Bio sam u tom prvom susretu s “drugom Brankom” vrlo nonšalantan, jer nisam ni slutio da me je Isma, kako su prijatelji zvali Ismeta Kresu, poslao da me strašni “drug Branko” vidi kako izgledam, govorim, itd. Po povratku mi je Isma kazao: “Branko treba šefa kabineta, a da nisam star i bolestan ja bih to po drugi put prihvatio sam. Godine rada s Brankom su moje najsretnije godine.” Mnogo godina poslije sam shvatio da su prohujale Ismine i Brankove godine bile i najsretnije godine u životu svih nas, koje s razlogom zovem “Periklovim dobom” u životu BiH.

Krajem ljeta ili u jesen, 1. rujna 1983. godine, ako se dobro sjećam, postavljen sam za “šefa Kabineta predsjednika Organizacionog komiteta XIV ZOI Sarajevo '84”. Malo sam znao o olimpijadama, ali sam mogao ponuditi moju mladost, vrednoću i odanost. Namjerno kažem, neprijatelja radi, bio sam u sjenci druga Branka, vjeran kao sjenka, dakako. Sve dobro što je vezano uz Olimpijadu u Sarajevu od prije 35 godina je, zapravo, i najveće Mikulićevo postignuće i svijet nas koji smo imali sreću biti dijelom Brankova olimpijskoga tima.

Poslije Olimpijade je Branko, u proljeće 1984, glatko izabran u Predsjedništvo SFRJ ispred Bosne i Hercegovine. Mnogi i danas škrguću zubima zbog toga, jer misle da su to oni trebali biti. Doduše, škrguću protezama, ili mi pišu ogorčena anonimna pisma zbog moje navodne pristrasnosti. Ništa im ne mogu pomoći, s drugom Brankom se mogu mjeriti samo drugi bh. tragičari – pokojni

Džema i Hamdija. No, ostavimo se toga, Branko me poslije Olimpijada zapitao: “Hoćeš li sa mnom i u Beograd?” A ja bih s njim i u vatru i vodu, tako sam mislio i tako mislim i danas. U Beogradu, u Predsjedništvu SFRJ, bio sam mu savjetnikom, a u Predsjedništvu BiH, gdje je imao cijelo vrijeme ured, bio sam opet neka vrsta “šefa kabineta”.

Bilo je to vrijeme pat-pozicije u jugoslavenskom vodstvu, reforme su bile nužne a tzv. Titovi nasljednici nesložni. Branko je bio veoma nezadovoljan i svojim učincima i ponašanjem i radom drugih članova Predsjedništva SFRJ, te kad je došlo vrijeme izbora novoga predsjednika Saveznog izvršnog vijeća prihvatio je i taj “vrući stolac” i na njemu izginuo radeći za spas Jugoslavije, ali bilo je kasno. Ona se razjedala iznutra, a kad je srpski nacional-boljševički pokret poveo rat protivu svoje zemlje, nitko više nije mogao spasiti Jugoslaviju, pa ni “drug Branko”, ma koliko izgarao na poslu. Zajedno smo, dakle, proveli oko šest godina, od jeseni 1983. do proljeća 1989. godine. Pitao me na kraju te periode: “Hoćeš li nazad u Sarajevo?” A ja se odlučim za diplomaciju umiruće zemlje, toliko sam bio vidovit...

“Prokletsvo Mikulićevih”

O sarajevskoj olimpijadi kao našem bh. civilizacijskom uzletu u nebo ostavio sam u proteklih 30 godina bezbroj zapisa. O tomu uvjerljivo i pošteno svjedoče i drugi Brankovi suradnici, primjerice Ahmed Karabegović, generalni tajnik XIV ZOI. U nedavnom dokumentarnom filmu o Branku Mikuliću, kojega je uradila gospođa Arijana Saračević-Helać, a nisu male zasluge ni odgovorne urednice na FTV-u gospođe Duške Jurišić što je film dobar, unatoč nekim nes(p)retnim potezima menadžmenta ove kuće i ružnoj politici, svjedočili su i drugi ljudi najbolje što su umjeli. Opoštenili su se svjedočenjem o Branku primjerice i Goran Kapetanović, sin Hajrin, Brankov šef kabineta u SIV-u i njegov savjetnik za vanjsku politiku, potom i prof. dr. Zdravko Grebo, sin Hamin, Brankov šef kabineta u Predsjedništvu CK SKJ, i neki drugi. Ja sam – uz svjedočenje u ovom filmu – uradio i autorski prilog o Branku Mikuliću za prekrasan Rabićov projekt-monografiju “Olimpijsko Sarajevo za nezaborav”, a o Mikuliću kao osobi i političaru mini studiju “Branko Mikulić – zaboravljeni Sarajlija, čovjek

i državnik”, objavljenu u knjizi *Sarajevo moj grad*, knjiga 2. Na promociji ove knjige u BKC-u u Sarajevu, njezin urednik Željko Ivanković je rekao: “Mile Lasić je napisao esej o Branku Mikuliću, koji može ući u svaku enciklopediju, a k tomu je i topla ljudska priča”. Tomu nemam što dodati, izuzev: hvala, Željko. (A da, napisao sam i objavio u jednoj mostarskoj tiskovini i na portalu mojih mladih sarajevskih prijatelja Digitalna Demokracija duži podsjetnik na 90. obljetnicu Brankova rođenja.)

* * *

Uostalom, uz petu obljetnicu Brankove smrti, upravo je “Slobodna Bosna” prva objavila moja iscrpna sjećanja u romansiranoj formi na taj moj posljednji susret s Brankom u Frankfurtu am Main, desetak dana prije Brankove smrti, kazao sam u prvom odgovoru na pitanje urednika ovog političkog magazina Dine Bajramovića, povodom 20. obljetnice Brankove smrti. O njemu sam potom u politološkoj maniri ostavio traga na brojnim mjestima, u esejima i knjigama, posebice iscrpno u knjizi *Nepodnošljiva lakoća umiranja Titove Jugoslavije* (Tuzla, 2012). U toj knjizi se nalazi i esej “Prokletstvo Mikulićevih”, a u njemu piše:

S Brankom sam se definitivno rastao u Frankfurtu am Main početkom travnja 1994. godine. O potresnoj posljednjoj noći zu njegovu bolesničku postelju u hotelu Sheraton, u frankfurtskoj zračnoj luci sam ostavio zapis i u mojoj knjizi “Europe Now...”, pa ću ovdje samo dometnuti kako sam ujutro dopratio Branka do američke vojne baze u Frankfurtu, kako bi odletio zauvijek s američkim bombarderom u opkoljeni grad, u njegovu zemlju. Grad i Zemlju koji ne umiju da cijene svoje ponajbolje sinove i kćeri. U kojima se uspjeh ne oprašta. Pozdravili smo se s malo riječi i bez suza. Ogromna vrata aviona su progutala majušnu siluetu velikog čovjeka. Ono što je od njega ostalo. Bolest ga je već bila prepolovila. U daljini su se žarile velike, pametne oči. “Kao žeravice”, osjećao sam potom danima pogled koji je otišao preko oblaka za Sarajevo, u ono što je od Grada ostalo, da tamo bude zauvijek sa svojim umrlim iluzijama i nadama. Umro je 12. travnja 1994. godine, iscrpljen teškom bolesti. Sahranjen je na groblju Sv. Josipa bez lažne pompe i suvišnih riječi, u nazočnosti 2.000 ljudi, koji su prkosili tijekom sahrane granatama i snajperistima s okolnih sarajevskih brda. U ratnom magazinu *BH Dani*, No. 251 iz 1994, pod naslovom “Odlazak velikog Bosanca”

zabilježeno je i sljedeće: “Ni jecaj nije ranjavao tišinu. Nije zujala ni TV kamera. Nije je ni bilo. Samo ljudi i toplina očiju, uspomene i nadanja, samo pianissimo pjesme o vječnoj tišini, i nadgrobna ploča: Branko Mikulić 1928–1994”. Umro je posljednji bosanski car, vrzmat će mi se otada često po glavi ...

Nedugo poslije Brankove smrti umrla je iznenadno, maltene naprasno i od tuge i njegova kćerka Planinka, akademska slikarka i vrsna intelektualka, potom i Brankova supruga Rajka, pa potom i sin Rodoljub, zvani Ročko, arhitekta. Jedino negdje u BiH danas životari u vrlo nesretnim okolnostima Brankova unuka, s čijim nevoljama bezosjećajni neukusno zbijaju šale. A da groteska bude potpuna, o postojanju Branka Mikulića danas u BiH svjedoči — osim usamljenoga groba i već spomenute ulice u Gornjem Vakufu / Uskoplju — i neka uličica na Dobrinji, na periferiji Sarajeva, koju su mu aktualni gradski kvazimultietničari udijelili tek da bi ovovremenim političkim “junacima” mogli davati velike trgove i ulice u strogom centru grada. U Sarajevu je, uostalom, svakim danom sve više usamljenih grobova poput Brankova na groblju Sv. Josipa, hrvatskih i srpskih, katoličkih i pravoslavnih, koje neće imati tko posjećivati. Tako je ili će, pak, tako biti negdje drugdje s bošnjačkim, muslimanskim mezarjima...

* * *

... Za mene je, dakle, Branko ostao pojmom slobodne i ravnopravne Bosne i Hercegovine i prosperitetnog života u njoj, s njegovim imenom i imenima sličnih njemu morat će biti povezivani, kada ratna halabuka prođe, civilizacijski iskoraci koji su napravljeni krajem šezdesetih, sedamdesetih i osamdesetih godina u BiH. Nije se radilo samo o izvlačenju BiH iz polukolonijalnog statusa u privrednom smislu, putem restrukturiranja proizvodnje s primarnog na prerađivački sektor, metalski u prvom redu, ni samo o izgradnji solidnih prometnica za te godine i jugoslavenske prilike, ni samo o izgradnji velikih poslovnih sistema, nego i o programu “hiljade škola” i disperziji univerziteta širom BiH, i o konačnoj političkoj emancipaciji Bosne i Hercegovine u jugoslavenskoj federaciji, konačnoj emancipaciji bosanskohercegovačkog naroda islamske vjeroispovijesti, konačnoj ravnopravnosti sva tri naroda koji su tvorili BiH i čija je domovina ona bila. U okruženju manjkavom političkim i demokratskim pravilima, karakterističnim za tzv. svijet socijalizma, trebalo je imati “malo soli u glavi”, zapravo viziju, znati uvjeriti ljude u nju i pretvoriti snove u realnost.

Branko je bio čovjek vizije, posjedovao je neophodnu političku volju, a zahvaljujući Titovoj podršci njemu osobno, i BiH u cijelosti, i stvarnu moć da ideje sprovede u život...

* * *

Možda bi bilo primjereno reći i ovo: Branko Mikulić je bio i biološki i ontološki oličenje Bosanca i Hercegovca, i Jugoslavena, da ne zaboravimo važni jugoslavenski kontekst. Zapravo, on je u sebi izmirio i svoje hrvatsko podrijetlo i djedovinu u Hercegovini i očevinu u Bosni. K tomu je kao dijete-partizan i sin vijećnika AVNOJ-a bio i uvjereni privrženik “bratstva i jedinstva”, vrijednosti ZAVNOBiH-a i AVNOJ-a, te posebice Ustava SFRJ iz 1974. godine. Bio je i komunist, i vjerni Titov sljedbenik, inače se ne bi mogao izboriti – zajedno sa suradnicima – za jednakopravni položaj svih naroda u BiH i za jednakopravni položaj BiH u pokornoj Jugoslaviji. (...)

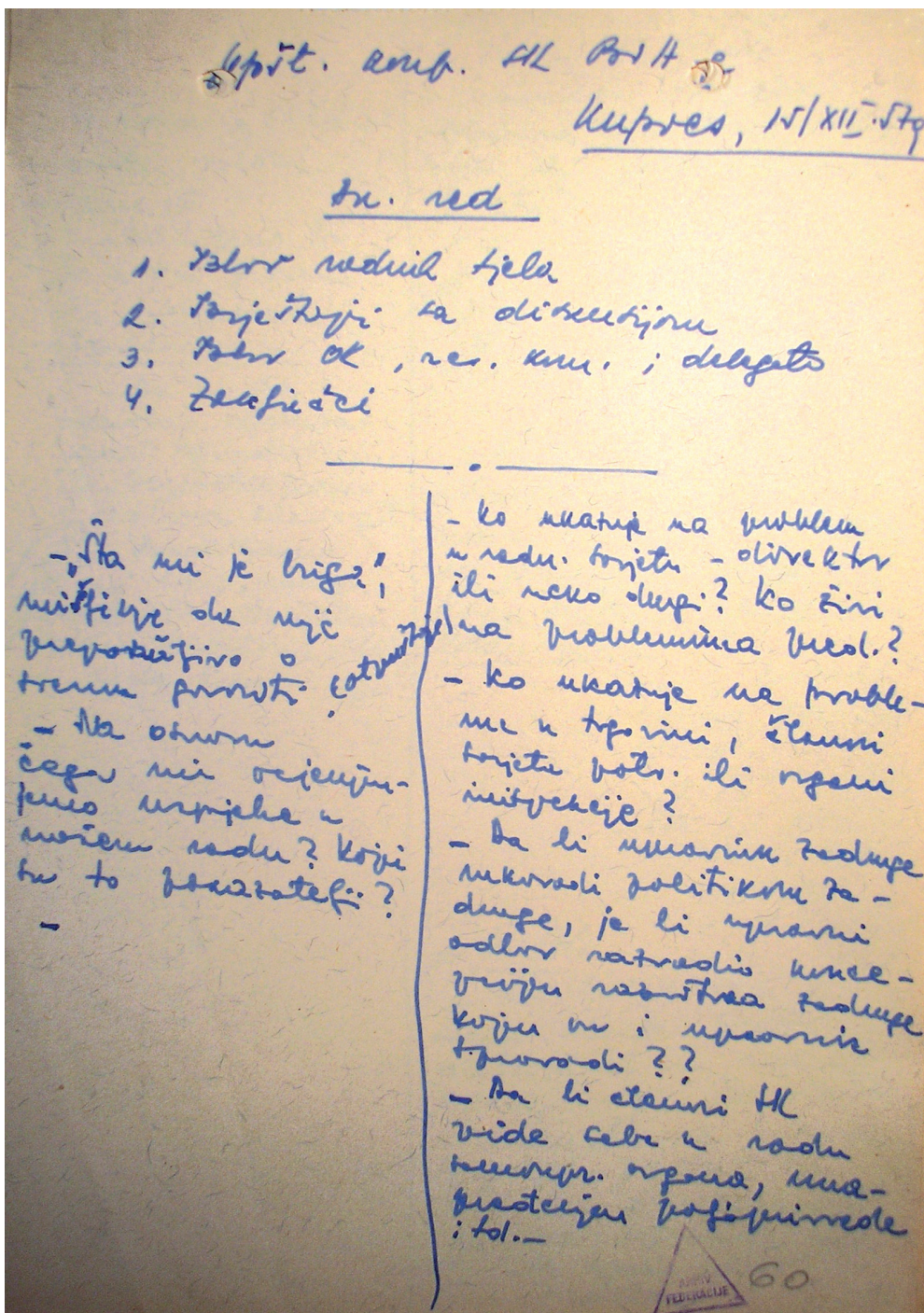
* * *

U Sarajevu o Branku Mikuliću svjedoče danas samo sačuvani dokumenti u Muzeju XIV ZOI, a među njima i jedna zbirka Brankovih govora o XIV ZOI, koju sam osobno uredio, te ona već spomenuta uličica na Dobrinji i “bilig” na groblju Sv. Josipa, kojega šačica preostalih Brankovih prijatelja obiđe svake godine 12. travnja. U cijeloj BiH o vjerojatno njezinom najvažnijem političaru i državniku u 20. stoljeću svjedoči još i središnja ulica u Uskoplju / Gornjem Vakufu, upravo ona koja je za vrijeme rata bila “linijom razdvajanja”, dali svi bogovi da kad-tad i u miru postane i linijom spajanja! Utoliko je i ova monografija o Branku Mikuliću uvažene autorice Dženite Sarač-Rujanac prijeka potreba radi čuvanja uspomena na pokojnog Branka Mikulića i “vrijeme koje se udaljava”. Dakako, u pitanju je i “više od igre” – pitanje časti! Utoliko i moja preporuka nakladnicima da se monografija o velikom čovjeku i političaru, možda i ponajvećem političaru 20. stoljeća u Bosni i Hercegovini, što žurnije učini dostupnom sudu šire javnosti!

U Mostaru, 15. ožujka 2020, prof. dr. sc. Mile Lasić

Iz građe

1. Bilješka sa sastanka Opštinske konferencije SK Kupres 1957.

Modernizacija zuteva

- 5 čime ići pred skupštine?

- ① politika
- ② konstrukcija pismotimija
- ③ samo osnovni procesi

Sjever - sjf

- Gucini - B. Luka - Lino - Splić
- B. Boril - Drog - Senjers
- Brajce - Tuzla - Senjers - Metaric
- Verdick - Foca - Joco - Trebinje

zapad - istok

- Dvor na luci - B. Novi - Brijedov - B. Luka - Dobri
- Franjine
- Lino Petrovič - Bilac - Batinec - Jope - Križevica

Tržišničke

1. Federacija	18,7
2. Rep. budžet	15,0
3. Fond. za mer.	25,0
4. JNA	7,7
5. Zjorac od št.	25,0
6. -- od piv.	$10,0 + xy$
7. Obitni fond	7,5
8. Komuna	10,0
Σ	$= 118,3 = 100\%$

① Realnost ovakve konstrukcije

② Upravljajuće kreditiranje = putni fond, a odnosi o programovanih dohodima skupština + kadrovska osposob.

③ boljšunjske zuteva

④ Društvena isplodnja zuteva i individualna pufra

- Kamata od 8% na 20 mil. i 5 p. = 9 mil. / din.

- Kamata na 10 mil. din i 10 p. Zpina od priede isnosi 9 mil. + logičnost besposrednog Zpina

To znači da je kom. ishod 100 mil. / din.

ANNO
PERPETUAE

2. Mikulićeva bilješka iz 1967.

Obstojna verzija
 - mi tu su upo-
 znali probleme
 (konceptivno, tu su
 = realiji, čisto
 nisu formali o
 problemima.

Kotor Varoš, (10. XI) 67.

Sastanak OK SK

TEŠKO, TEŠKO, TEŠKO

Politička verzija
naših razvoja
produkcije:

a) stranice velike
za razvoj (pukli
 i di. infrastruk-
 ture)

b) intenzivni koncepti
razvoja proizvoda

c) domaća razvoj
o nerazvijenosti
produkcije (kao
 se ponašaju tu
 nešto) i formu
razvoja funda (u
 vi i razvojce)

→ elektrifikacija
 → vodno-energet.
 → železničare
 → ustanove i di.
 centri za razvoj -
 razvojne radionice.

• lii tada
između
u. u. u. u. u. u.
 • lii upravo
tada
napred
principa
JEDINSTVO
JE 4 PITA
NJK

- 20% drvne + 12% livadske
- 32000 stanovnika. Natolitet 2,5
- Neplodnost 47% (1)
- Zasebno 1397 (3,8%) (2)
- DP 7 mlrd liri (40% društ. scata)
- ND 7000 po stanovniku (43% društ. scata)
- 78% zaposlenosti stanovništva
- Stimulacija je poljoprivreda, a
u njoj stacionarno i to slabiji
razvoj trgovine.

* Problemi razvoja mladine

- biti je da se radi
o najnerazvijenijoj opštini
u BiH - i (1, 2, 3);

- lii tu su tučeni da vrlo
otključiti probleme raz-
voja ovih produkcija - u 35
vele trgovine uslojima got
uvodno il uporabi
 * Čuvati se proizvoda
 (opretnost na razvoju)

3. Bilješka sastanka Opštinskog komiteta SK Kotor Varoš 1967.

da se na te nastave -
 Kiro ima nepovoljan je-
 dinstan is lek., Trizalo
 is H. i a is SSB - B.

Apot

- Najbolji rješenje je Plavi u
 ti'v
- To se traže ne dolaze
 zajedljivo i jedna i
 drugi ...

	K.	D.	T.
S	.		
CP	.		
M.	.		
BiH		.	.
H.		.	.
K	.		
R.	.	.	.

→ ih
Čcu.

- Pošli su došli do toga.
 da završe kaud. ko-
 strukciju, ratim pri-
 tom ... Ne li prišli
 problema ni ako des-
 taj konsolidato

- Ne misli se javiti
 • 2. spol. kao je to 34
 jača. onda li morati
 konsolidati, konsolidato.
 * TR • liži *

Midone ne mogu
 doći 4. p. 1973. p.
 čemo pravo direktor-
 nti. Da li će biti
 završeno bez
 neki vijer

5. Bilješka razgovora o imenovanjima na najodgovornije savezne funkcije, juni 1971.

P
 PREDSEDNISSTVO S F R J
 PREDSEDNISSTVO CK SKJ

 PREDSEDNIK SKUPSSTINE S F R J
 PREDSEDNIK S I V-A
 PREDSEDNIK S S R N J
 SAVEZNI SEKRETAR S S I P
 SAVEZNI SEKRETAR S S U P
 SAVEZNI SEKRETAR S S N O
 SAVEZNI SEKRETAR S S I N F

POZIV RASELOVOG SUDA BRANKU MIKULICHU DA ODGOVORI NA OPTUZZBE
 O KRSENJU LJUDSKIH PRAVA U BIH

BEOGRAD, 18. APRILA (OTS)- PROFESOR VLADIMIR DEDIJER
 UPUTIO JE IZ DETROITA GLAVNOM I ODGOVORNOM UREDNIKU TANJUGA
 MIHAILU SSARANOVICHU KOPIJU POZIVA RASELOVOG SUDA PREDSEDNIKU
 PREDSEDNISSTVA SR BIH BRANKU MIKULICHU, SA MOLBOM DA SE TEKST
 "DA U JAVNOST" U POZIVU SE IZNOSI DA BRANKO MIKULICH TREBA DA
 "ODGOVORI NA OPTUZZBE O KRSENJU LJUDSKIH PRAVA U BIH". PUNI TEKST
 OVOG POZIVA GLASI:

"RASELOV SUD SVAKOG PROLECA DAJE ODGOVORE NA RAZNE TUZZE
 O KRSENJU LJUDSKIH PRAVA KOJE DOBIVA SA SVIH STRANA SVETA.
 1. PRE NEGO STO SUD DONESE KONACNU ODLUKU DA LI SU
 POJEDINE OPTUZZBE TACNE ILI NE, DA LI TREBA PREDLOZITI SUDU DA SE
 STVORE POSEBNE KOMISIJE KOJE CE JAVNO RASPRAVLJATI O POJEDINIM
 OPTUZZBAMA, PREMA DEMOKRATSKIM PRINCIPIMA UTVRĐIVANJA ISTINE, SVA
 PRIMA FACIE DOKUMENTACIJA U OPTUZZBAMA SVALJE SE LICIMA POMENUTIM
 U OPTUZZBAMA, DA ONA DAJU SVOJA MISLENJA DA LI SU OPTUZZBE TACNE ILI
 NE, KAKO BI SUD MOGAO DONETI KONACNU ODLUKU.

2. U TOKU SEDAMNAEST GODINA SVOGA RADA, KAO STO SE IZ
 PRILozENE GRADJE VIDI, SUD JE POKAZAO VISOKI STEPEN NEPRISTRAS-
 NOSTI. NA NJEGOVE ODLUKE NISU UTICALE CINJENICE STO JE NEKI
 OD CLANOVA SUDA GRADJANIN OVE ILI ONE DRZAVE, TAKO JE SUD NASSAO
 DA SE CETIRI PREDSEDNIKA S A D ODGOVORNI ZA KRSENJA LJUDSKIH
 PRAVA U VIJETNAMU I LATINSKOJ AMERICI, ZATIM DA JE SOVJETSKI
 VOĐA BREZZNJEV ODGOVORAN ZA AGRESIJU PROTIV CEHOSLOVACKE I AVGANI-
 STANA, VLADA SAVEZNE NEMACKE REPUBLIKE ZBOG BERUFSVERBOTA I TAKO
 DALJE.

3. SUD JE DOBIO OVOG PROLECA TUZZBU POD NASLOVOM "O
 TESSKIM POSLEDICAMA KRSENJA LJUDSKIH PRAVA SRPSKE I HRVATSKE
 NACIONALNOSTI U BIH-U OD STRANE ISLAMSKIH NACIONALISTA".

U TOJ SE TUZZBI NAVODI I VASE IME NA VISE MESTA, POSEBNO
 "KAO GLAVNOG ORGANIZATORA PROGONA GRADJANA PUTEM OPTUZZBI ZA
 VERBALNE DELIKTE" DAJU SE I STATISTICCKI PODACI O VERBALNIM
 DELIKTINA U SFRJ I SR BIH, PREMA KOJIMA SE 80 Odsto VERBALNIH
 DELIKATA ODNOSI NA BIH.

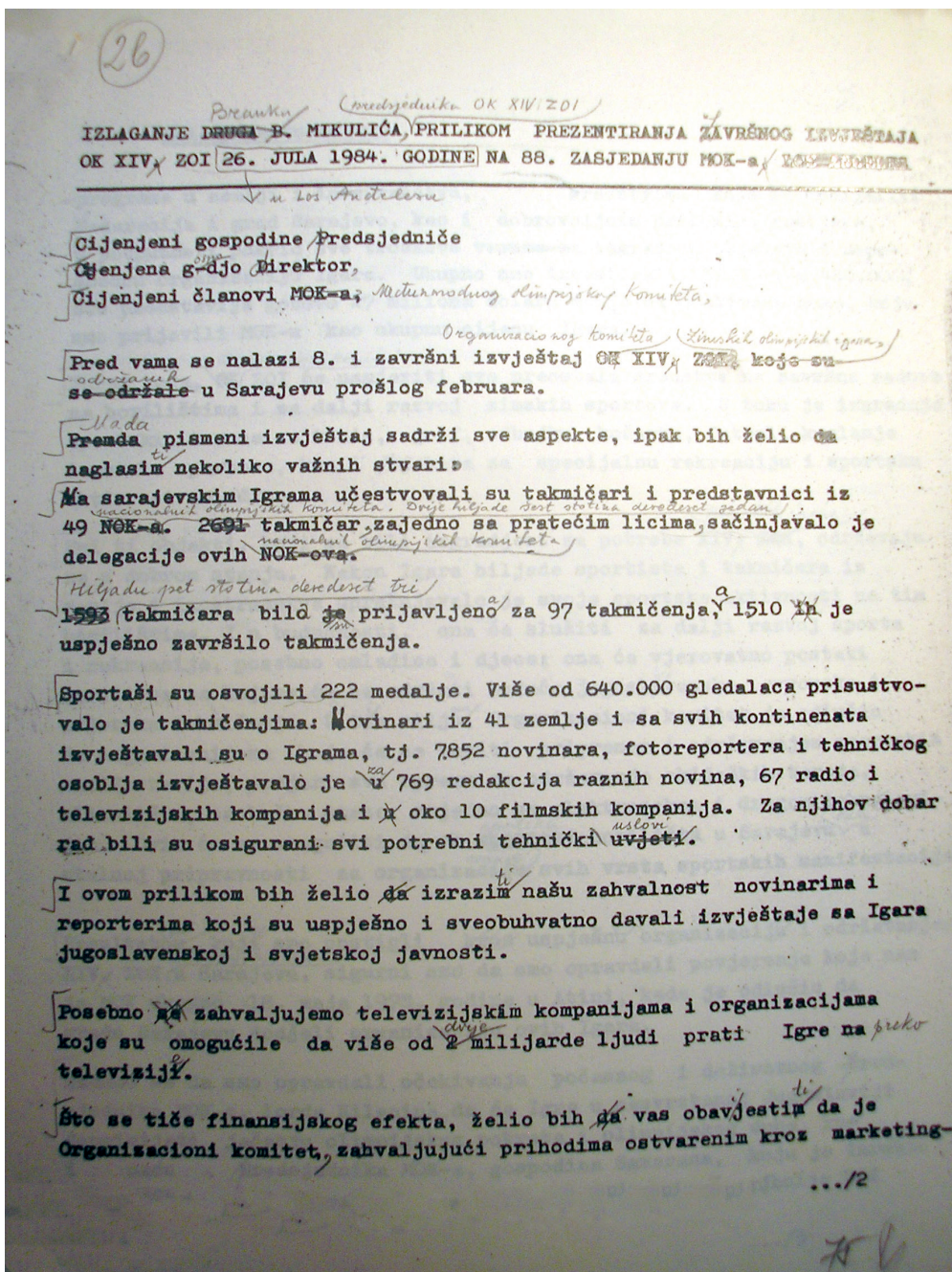
POSEBNO SE OPTUZZUJETE DA STE SPRECCILI ZELJU POKOJNOG
 PREDSEDNIKA TITA DA SE U SFRJ UKINU VERBALNI DELIKTI. NAVODE SE
 IZJAVE DVA LICA S VISOKIM POLITICCKIM FUNKCIJAMA U SFRJ DA JE
 POKOJNI PREDSEDNIK TITO BIO IZDAO NALOG DA SE SAZOVE SEDNICA CK
 SKJ S CILJEM DA RASPRAVLJA O STETNOSTI VERBALNIH DELIKATA ZA
 JUGOSLOVENSKI SISTEM SANOUPRAVLJANJA. UVODNI REFERATI SU BILI
 SPREHLJENI, ALI NA POCETKU SEDNICE BOSANSKI RUKOVODIOCI, NA CELU
 S VANA, ULOZILI SU VETO DA SE NE MOZE RASPRAVLJATI O UKIDANJU
 VERBALNIH DELIKATA, PA CK SKJ NIJE BIO U MOGUĆNOSTI DA OSTVARI Ovu
 ZELJU DRUGA TITA.

4. PREMA PRAVILIMA SVOJE PROCEDURE, SUD VAS POZIVA
 DA U ROKU OD SSEST NEDELJA ODGOVORITE DA LI JE TA PRIMA
 FACIE DOKUMENTACIJA TACNA ILI NE. POSLE TOGA CE CLANOVI
 SUDA RAZMOTRITI SVE ODGOVORE I DONETI KONACNU ODLUKU DA LI
 DA SE GORE NAVEDENE OPTUZZBE ODBACE ILI NE".

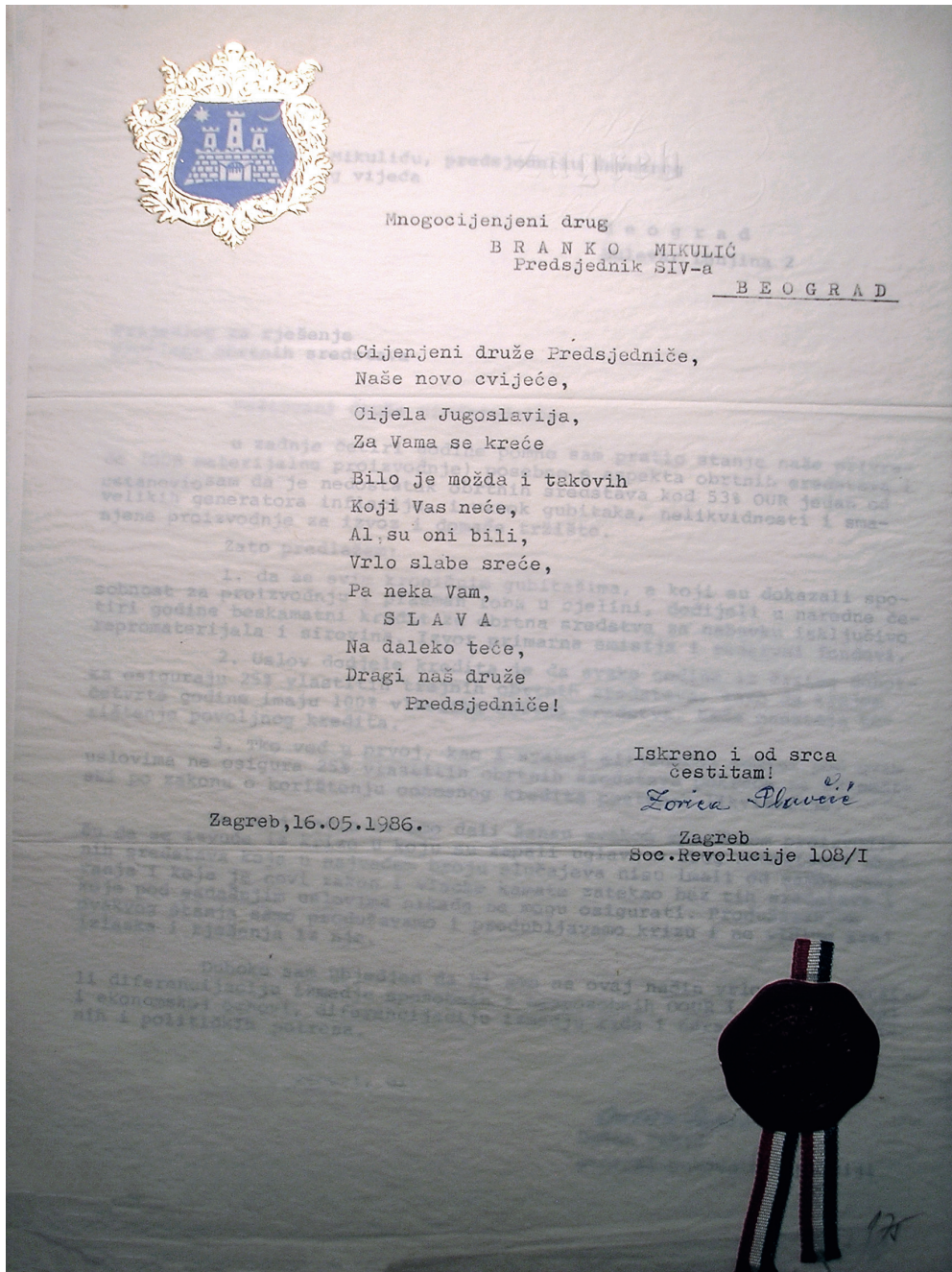
P O T P I S

AKADEMIK VLADIMIR J. DEDIJER
 PREDSEDNIK ZASEDANJA PRVOG RASELOVOG SUDA
 PRVI POTPREDSEDNIK SUDA O LATINSKOJ
 AMERICI
 PREDSEDNIK SUDA O LJUDSKIM PRAVIMA
 U S R NEMACKOJ
 PRVI POTPREDSEDNIK KONFERENCIJE O
 AGRESIJI PROTIV IRANA

7. Informacija TANJUG-a o optužnici Raselovog suda 1983.

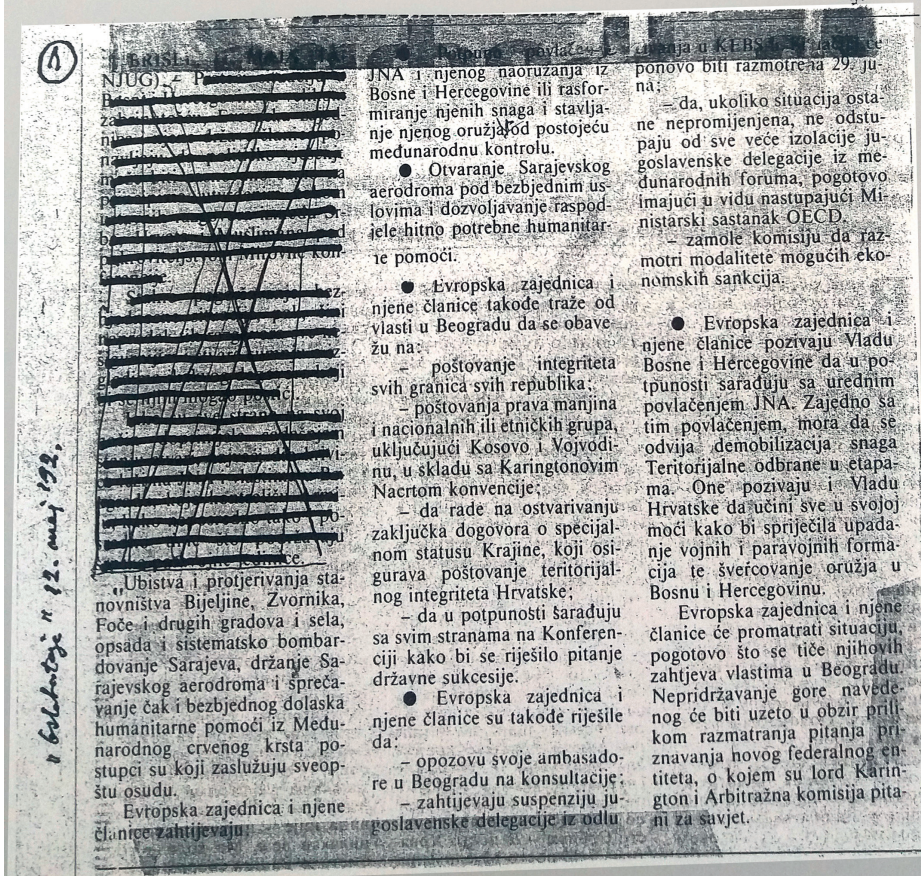
8. Jedna od verzija Mikulićevog izlaganja na 88. zasjedanju MOK-a 1984.

9. Pismo novom predsjedniku Saveznog izvršnog vijeća 1986.

aktivnost u prilog mira u Bosni i Hercegovini, njenog suvereniteta i teritorijalnog integriteta. Na sastanku Kriznog [redacted] komiteta KEBS-a, SAD uporno istrajavaju na prijedlogu da se delegaciji SR Jugoslavije, do 20. juna, uskrati pravo odlučivanja o jugoslavenskoj krizi. Rusija se tome protivi i predlaže da se to odnosi samo na odlučivanje o situaciji u Bosni i Hercegovini, i da se primjeni princip "konsekusus minus jedan". Očito je da se Rusi boje da, jednog dana, mogu i sami doživjeti ono što sada doživljava SR Jugoslavija, pa to već sada, žele preduprijediti.

Na Ministarskom sastanku "dvanaestorice" u Brislu, 11. maja, usvojena je ~~Deklaracija~~ ^{u kojoj izmata ostalog, nije i} ~~sljedeće sadržine:~~

11. Rukopis knjige Kobne godine

REGISTAR LIČNIH IMENA

A

Abdić, Fikret, 446, 450, 456, 458, 463
Ademović, Fadil, 14, 498
Akmadža, Miroslav, 399, 498
al-Ahmar, Abdel, 465
Alimpić, Dušan, 83
al-Mansur, Kemal Hasan, 468, 470
al-Sabah, Salem, 469
al-Razzaz, Munif, 381
Anders, Günther, 371
Andrić, Mato, 145, 431, 461
Andelić, Neven, 27, 130, 368, 417, 444, 459, 498
Andelić, Uroš, 416
Antić, Radunka, 188
Arafat, Jaser, 468
Arlman, 470
Arnaudovski, Ljupčo, 322
Arnautović, Suad, 280, 498
Avdić, Senad, 25, 445, 462, 498

B

Badurina, Berislav, 91
Bajt, Aleksander, 182
Bakali, Mahmut, 83
Bakarić, Vladimir, 14, 15, 26, 28, 56, 82, 90, 92, 242, 256, 309, 316, 317, 318, 384, 486, 500, 507
Baletić, Milovan, 314
Bandžović, Safet, 56, 347, 497
Baotić, Josip, 234, 235, 238, 245, 503
Basso, Lelio, 371
Baškot, Boško, 60
Bayrn, Eerhan, 470
Begić, Midhat, 236, 356
Beglerbegović, Adem, 417
Begočić, Vlajko, 66
Behmen, Omer, 367
Behmen, Salih, 367
Belčev (Belchev), Belcho, 469
Bertoša, Miroslav, 10, 497

Bešić, Muhamed, 368
Bešlija, Sedad, 2, 564, 568
Bešlin, Milivoj, 286, 300, 320, 503, 509
Bičakčić, Đula, 367
Bičakčić, Edhem, 367
Bijedić, Džemal, 14, 15, 17, 24, 27, 49, 60, 66, 77, 78, 79, 92, 144, 214, 226, 232, 253, 263, 275, 298, 346, 349, 414, 431, 458, 499, 503, 504, 505, 506, 520
Bijedić, Bahrudin, 401
Bilandžić, Dušan, 49, 56, 73, 90, 108, 111, 155, 178, 225, 296, 302, 313, 315, 322, 323, 435, 453, 487, 497, 503
Bilanović, Danilo, 50, 66, 255
Bilić, Jure, 322
Blašković, Pero, 244
Blašković, Vladimir, 355
Blum, Emerik, 64
Bogavac, Dušan, 363
Bojanić, Milenko, 250
Bosley, John, 467
Bošnjović, Ilijas, 260
Bradavica, Jerko, 460
Brandt, Willy, 464
Brkić, Hasan, 50
Brković, Izet, 411, 460
Broz, Josip (Tito), 5, 13, 15, 17, 19, 20, 24-28, 34, 36-38, 43, 45, 56, 58, 71, 74-79, 82, 87-93, 100, 101, 107, 113, 121, 136, 149, 201, 202, 204, 205, 208-210, 220, 227, 228, 230, 233, 263, 265, 266, 270, 273-275, 291, 292, 303-305, 308, 312, 316, 318, 319, 321-323, 345, 348, 351, 352, 371, 372, 374, 377, 378, 384, 392395, 397, 400, 401, 410, 413, 416-418, 425, 426, 431-433, 435, 460, 464, 465, 466, 484, 486, 498, 499, 501-505, 507, 517, 523
Broz, Jovanka, 205, 377
Brunnbauer, Ulf, 506, 508

Bulatović, Vukoja, 416
 Bulc, Marko, 264, 397
 Burek, Salih, 432, 433, 504
 Buvač, Drago, 186

C

Car, Pavle, 185
 Carr, Edward Hallett, 10, 497
 Ceauseşcu, Nicolae, 476, 477
 Cedenbal, Jumdzagin, 463
 Cencić, advokat, 376
 Cerić, Esad, 50
 Chunwang, Jia, 469
 Cijang, Džao, 468
 Cipek, Tihomir, 71, 508
 Clarens, Brown, 471
 Clark, Alan, 469
 Consalvi, Simon Alberto, 468
 Corbeci, Shane, 477, 478
 Covirk, Andrej, 151
 Crvenkovski, Krsto, 37, 75, 322, 347
 Cvetković, Srđan, 298, 432, 433, 497

Č

Čalić, Mari-Žanin, 289, 497
 Čamo, Edhem, 253, 427
 Čaušević, Sulejman, 253
 Čaušević, Mirza, 282, 503
 Čečur, Savo, 107
 Čedanović, Mirko, 321
 Čemerski, Angel, 76, 83
 Čengić, Hasan, 367
 Čkrebić, Dušan, 26, 63, 91, 92, 144, 391,
 422, 440, 441, 497, 518
 Čokrevski, Tomislav, 322
 Čolaković, Rodoljub, 424, 425, 426, 427
 Čombe, Moise, 322
 Čudina, Ante, 376

Ć

Ćamuran, Tahir, 322
 Ćećez, Momir, 161, 249, 256, 497
 Ćemerlić, Hamdija, 393
 Ćerić, Salim, 241, 345, 346, 349, 350, 358,
 411, 497
 Ćosić, Dobrica, 151, 373, 376

Ćosić, Žarko, 351
 Ćulafić, Dobroslav, 101, 151, 325, 373
 Ćurak, Ivan, 398

D

Dabčević (Dabčević-Kučar), Savka, 26,
 75, 76, 291, 298, 299, 312, 314, 315, 316,
 317, 318, 434, 498
 Danev, Dragi, 151
 Dangić, Jezdimir, 424
 Danilović, Rajko, 149, 368, 498
 Danilović, Uglješa, 422, 427
 De Beauvoir, Simone, 371
 Dedić, Enes, 555
 Dedijer, Vladimir, 14, 19, 23, 24, 26, 91,
 305, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377,
 378, 379, 498
 Delić, Hidajet, 502
 Delors, Jacques, 180, 474
 Demirović, Mujo, 501
 Derossi-Bjelajac, Ema, 90
 Despot, Zvonimir, 15
 Deva, Veli, 76, 329
 Dimitrijević, 289, 503
 Dizdarević, Nijaz, 74, 107, 392
 Dizdarević, Raif, 17, 25, 80, 88, 90, 92, 93,
 96, 121, 151, 169, 170, 171, 177, 178, 194,
 302, 307, 324, 335, 382, 460, 464, 465,
 477, 498
 Dodik, Petar, 107, 445, 498
 Dolanc, Stane, 78, 82, 83, 91, 93, 92, 101,
 133, 139, 146, 173, 202, 374, 375, 415,
 449, 464
 Donev, Aleksandar, 151
 Donia, J. Robert, 116, 128, 498
 Dorić, Fuad, 196, 440
 Doronjski, Stevan, 83, 88, 91, 209
 Draganović, Krunoslav, 391, 398
 Dragosavac, Dušan, 83, 93, 101, 316, 430,
 498
 Dragović-Soso, Jasna, 302, 304, 498
 Dragović, Toza, 89
 Dragović, Krsto Krcun, 90
 Drašković, Vuk, 304, 305
 Drino, Ahmed, 41

- Dugonjić, Rato, 17, 28, 37, 50, 74, 75, 77, 79, 92, 201, 202, 203, 216, 221, 247, 248, 250, 253, 255, 321, 346, 393, 408, 409, 424, 427, 431, 495
- Dupanović, Dino, 274, 278, 503
- Duraković, Enes, 356, 361
- Duraković, Nijaz, 25, 361, 444, 497
- Duranović, Amir, 56, 235, 498, 504
- Durutović, Svetozar, 151
- Džaja, Srećko, 27, 155, 454, 498
- Džananović, Mirza, 504
- Dževad, Mohamed, 474
- Đ**
- Đaković, Đuro, 49, 391
- Đapo, Ramo, 416
- Đelmo, Azra, 226, 504
- Đikić, Osman, 60
- Đilas, Milovan, 14, 23, 26, 35, 342, 500
- Đorđević, Mirko, 304, 504
- Đujić, Momčilo, 379
- Đulajić, Aleksandar, 164
- Đuranović, Veselin, 79, 83, 92, 96, 133, 139, 140, 149, 169, 186, 377
- Đurđević, Derviš, 367
- Đurđev, Branislav, 232
- Đuretić, Veselin, 364
- Đuričić, Blaž, 50, 66, 255
- Đurić, Predrag, 90
- E**
- el Mahdij, Sadik, 473
- Ernest, Mendele, 469
- Evren, Kenan, 469
- E**
- Fajn, Džon, 95, 504
- Fang, Vang, 478
- Fetahagić, Hatidža, 555
- Filandra, Šaćir, 27, 356, 361, 366, 373, 409, 419, 420, 424, 427, 431, 433, 498
- Filipović, Muhamed, 14, 15, 17, 361, 426, 454, 461
- Filipović, Slobodan, 38
- Filipović, Izudin, 229, 498
- Fischer, Oskar, 472, 504
- Fisher, Bernard J., 504
- Flota, Renata, 192
- Francka, Herga, 151
- Francuske, 464, 468, 469, 472
- G**
- Gačić, Vaso, 50
- Galeb, Rade, 133, 223, 397, 422
- Galić, Mirko, 185
- Gamulin, Grga, 244, 355
- Gažija, Pavle, 90
- Genscher, Hans-Dietrich, 474, 475
- Genjac-Nakičević, Alma, 568
- Georgijević, Krešimir, 356
- Gijo, Alfred, 64
- Gladanac-Petrović, Sanja, 564
- Gligorijević, Saša, 144
- Gligorov, Kiro, 182, 247, 252
- Glišić, Venceslav, 15, 26, 88, 290, 292, 321, 498
- Goff, Jacques, 9
- Goldstein, Ivo, 56, 499, 504
- Gorbačov, Mihail, 466, 475, 477, 478
- Gordillola, Migel Alfons Merino, 471
- Grabar, Zlatko, 176
- Grabčanović, Hasan, 17, 79, 60, 80, 81, 300, 356, 397, 404, 556
- Grabčanović, Mustafa, 361
- Grabovica, Adelaida, 564
- Grandits, Hannes, 506, 508
- Grebo, Hamo, 520
- Grebo, Zdravko, 520
- Grišin, Viktor, 467
- Grličkov, Aleksandar, 83, 372, 464
- Gross, Mirjana, 9
- Gwiazd, Wladyslaw, 472
- H**
- Hadrović, Admir, 555
- Hadžialić, Ešef, 555
- Hadžić, Mulo, 501, 555
- Hadžić, Nurija, 462
- Hadžilasanović, Aziz, 51, 55, 114, 291, 294, 295, 499
- Hadžimustafić, Jamila, 60
- Hadžiomerović, Hasan, 214

Halefoglu, Vahit, 472
 Haramija, Dragutin, 273, 314
 Hasani, Sinan, 13, 375
 Herljević, Franjo, 316, 422, 433, 556
 Hodža, Fadilj, 83
 Hodžić, Kadrija, 214, 432, 504
 Hodžić, Mehmed, 555
 Holjevac, Većeslav, 356
 Houk, Džems Li, 473
 Howe, Geffrey, 145, 467
 Hrkač, Miljenko, 298, 391
 Hrnjica, Safet, 499
 Humo, Avdo, 28, 55, 280, 286, 292, 322, 346, 401, 403–420, 427, 430, 431, 434, 457, 458, 495, 505, 517
 Hurem, Rasim, 425, 426
 Husak, Jan, 478
 Husić, Džavid, 19, 30, 31, 32, 92, 162, 177, 182, 196, 352, 360, 370, 372, 379, 392, 393, 394, 409, 441, 444, 452, 458, 464, 499

I

Ibrahimagić, Omer, 361
 Ibrahimij, Taleb, 471
 Ilau, Olaf, 192
 Inić, Slobodan, 364
 Irvani, Muhamed Dževad, 474
 Irvine, Jill, 310, 315, 504
 Isaković, Alija, 356, 458
 Isaković, Antonije, 305
 Išek, Tomislav, 426, 504
 Ištuk, Hrvoje, 17, 20, 80, 362, 460
 Ivanković, Željko, 20
 Ivezić, Ljubica, 460
 Izetbegović, Alija, 14, 367

J

Jančeva, Ljubica, 322
 Jančić, Miroslav, 366
 Janković, Miroslav, 167
 Janković, Srđan, 238, 505
 Jankowitsch, Peter, 468
 Jakovina, Tvrtko, 506
 Jaredić, Ljubiša, 182
 Jazov, Dmitri, 478
 Jelavić, Ante, 502

Jelčić, Pero, 50
 Jelčić, Kažimir, 460
 Jergović, Miljenko, 25
 Jerkić, Ivo, 60, 66, 252, 253, 236
 Jerković, Ademir, 555
 Jojić, Velimir, 502
 Jojkić, Đurica, 293
 Joši, Kodža, 479
 Jovanov, Neća, 364
 Jović, Borisav, 199
 Jović, Dejan, 94, 95, 96, 108, 307, 308, 499
 Jurinčić, Niko, 50, 253, 254, 400
 Jurišić, Boro, 555
 Jurišić, Duška, 520

K

Kabve, Bazil, 469
 Kadrija, Aida, 555
 Kalaba, Radivoj, 60
 Kamberović, Husnija, 14, 15, 27, 52, 66, 74, 77, 226, 248, 250, 252, 260, 275, 280, 296, 298, 300, 310, 312, 316, 345, 346, 347, 348, 349, 395, 404, 410, 416, 419, 420, 422, 424, 429, 499, 505, 506, 508, 555
 Kangrga, Milan, 361
 Kapetanović, Hajro, 18, 277, 322, 401, 403, 404, 406–410, 413–420, 430, 431, 457, 458, 517, 520
 Kapor, Momir, 60
 Kapor, Čedo, 66, 408, 409, 410, 413, 415, 417, 418, 419, 430
 Karabegović, Osman, 18, 49, 275, 278, 292, 322, 345, 401, 403–420, 431, 457, 458, 517, 520, 556
 Kardelj, Edvard, 26, 27, 28, 56, 72, 78, 79, 83, 90, 92, 95, 100, 266, 286, 318, 322, 432, 505
 Kasumagić, Ismet, 367
 Kategaj, Eri, 468
 Katz, Vera, 13, 51, 52, 502, 506
 Kavčič, Stane, 14, 15, 74, 75, 322, 393, 394, 502
 Kha, Maung Maung, 468
 Klarens, Braun, 471
 Klasić, Hrvoje, 77, 289, 310, 347, 499, 506

Kljajić, Božo, 506
 Klein, Ralph, 127
 Knežević-Čečez, Gordana, 502
 Kol (Kohl), Hemlut, 299, 474, 475
 Kolak, Rudi, 255
 Kolenda, Žarko, 119
 Koliševski, Lazar, 37, 83, 92, 464
 Komšić, Ivo, 20
 Kontić, Radoje, 151
 Kopinič, Josip, 376, 378
 Korač, Ljubiša, 60
 Kosovac, Dragutin, 17, 60, 214, 271, 275,
 298, 316, 414
 Kotromanić, Tvrtko I, 216, 240
 Kovač, Mirko, 515
 Kovač, Petar, 90
 Kovač, Oskar, 151, 179
 Kovačević, Brano, 411
 Kovačić, Ivan Goran, 377
 Kozar, Đuro, 409, 499
 Kožul, Frano, 342, 506
 Krajačić, Stevo, 92, 372
 Krajgher, Sergej, 250
 Krajnc, Borut, 149, 506
 Krekić, Nenad, 151
 Kreso, Ismet, 519
 Kreso, Muhibija, 214
 Kreso, Sead, 412
 Krešić, Andrija, 410
 Krleža, Miroslav, 318
 Krneta, Lazo, 253
 Kronja, Šime, 376
 Krstulović, Ante, 176
 Krunić, Milan, 173
 Kržavac, Savo, 341, 376, 500
 Kučan, Milan, 15, 169, 502
 Kulenović, Skender, 377
 Kuljić, Todor, 11, 13, 434, 499, 507
 Kunosić, Šefket, 60
 Kurtović, Todo, 17, 27, 55, 60, 66, 77, 233,
 279, 280, 298, 349, 414, 499, 507

L

Lang, Slobodan, 188
 Lasić, Mile, 19, 24, 49, 185, 500, 515, 521,
 525, 537, 556

Lastić, Alija, 460
 Latić, Džemaludin, 367
 Latifić, Ibrahim, 500
 Lazarevski, Jakov, 90
 Lesli, L., 469
 Litovski, Aleksandar, 322
 Liyonde, Ekil, 471
 Lončar, Budimir, 465
 Lopandić, Sreten, 60
 Lovrenović, Ivan, 25
 Lovrić, Jelena, 455
 Lubarda, Vojislav, 361
 Lubbers, Ruud, 480
 Lučić, Ivica, 444, 500, 507
 Lukač, Pavle, 125
 Lusinći, Haime, 479

Lj

Ljubičić, Nikola, 78, 83, 91, 92, 133, 144,
 375

M

Macan, Trpimir, 244, 355
 Makić, Radovan, 148, 151
 Mamula, Branko, 151
 Mandić, Nedeljko, 460
 Mandžić, Pašaga, 50, 260, 420-433, 504
 Manojlović Pintar, Olga, 13
 Marchais, Georges, 464
 Marić, Zdravko, 176
 Marinc, Andrej, 171, 188
 Marjanović, Hajra, 107
 Marjanović, Joca, 277
 Markešić, Ivan, 32, 33
 Marković, Ante, 96, 166, 199
 Marković, V. Božidar, 503
 Marković, Dragan, 341, 500
 Marković, Dragoslav Draža, 26, 92, 291,
 305, 307, 308, 319-321, 329, 415, 500
 Marković, Luka, 364
 Marković, Miroslav, 397
 Marković, J. Predrag, 302, 500, 507
 Markovina, Dragan, 24
 Mastnak, Tomaž, 149, 506
 Matić, Božidar, 148
 Matvejević, Predrag, 25

- Medješi, Peter, 477
 Mesihović, Munir, 17, 77, 107
 Mičić, Aleksandar, 149, 509
 Midžić, Fuad, 458
 Midžić, Meho, 413
 Mihaljević, Josip, 56, 289, 294, 311, 500
 Mihaljević, Niko, 80
 Mihanović-Salopek, Hrvojkja, 311, 507
 Mijatović, Cvijetin, 17, 27, 28, 37, 49, 50,
 58, 74, 76, 78, 79, 83, 112, 251, 254, 266,
 291, 316, 346, 372, 373, 393, 395, 406,
 413, 422, 426, 427, 431, 495, 505
 Mijović, Vlastimir, 461
 Mikulić, Jure, 29, 30, 31, 41, 322, 515, 516
 Mikulić, Mate, 29
 Mikulić, Planinka, 32, 516
 Mikulić, Rajka, 32, 37, 124, 205, 516
 Mikulić, Rodoljub, 32, 516
 Mikulić, Slavka, 31, 41
 Mikulić, Vidan, 29
 Miladinović, Slobodan, 108, 500
 Miličević, Mara, 31
 Milosavljević, Miloš, 151, 153, 179, 194
 Miloslavlevski, Slavko, 322, 347
 Miloš, Žanko, 312
 Milošević, Slobodan, 27, 39, 155
 Milovanović, Nikola, 342, 500
 Miljuš, Brano, 361
 Minić, Miloš, 83, 88, 91, 92, 319, 329, 415
 Mirčev, D Mitar, 322
 Mirić, Jovan, 364
 Mirović, Miodrag, 151
 Mišković, Ivan, 395
 Mišković, Milan, 391
 Mišković, Igor, 555
 Mkape, Benjamin, 468
 Mladenov, Petar, 476
 Mladić, Mirko, 125
 Mojsov, Lazar, 101, 133, 144, 169, 188, 374,
 376, 465
 Momčinović, Ivica, 60, 253
 Monnesland, Svein, 499, 503, 508
 Mubarak, Hosni, 474
 Muha, Cau, 470
 Muhić, Fuad, 302, 360, 364
 Mujadžević, Dino, 10, 14, 15, 94, 95, 256,
 264, 268, 271, 274, 277, 309, 315, 372,
 500, 507, 556
 Mujanović, Mihad, 501
 Mujezinović, Ismet, 360
 Mujezinović, Marija, 360
 Mulaosmanović, Admir, 14, 15, 453, 457, 501
 Mulronej, Brian, 479
 Murtono, Amir, 467
 Musa, Gojko fra., 338
 Mustafa, Muhamet, 151
 Mušeta (Mušeta-Aščerić), Vesna, 232
- N**
- Nakasone, Jasuhira, 470
 Nedkov, Milan, 322
 Nenadović, Aleksandar, 501
 Nepot, Kornelije, 9
 Neralić-Milivojević, Nevenka, 151
 Neto, António Agostinho, 463
 Nikezić, Marko, 319, 320, 321, 397, 398,
 399, 414, 501
 Nojber (Neuber), Friedel, 474
 Novaković, Grujo, 427
 Novaković, Stjepan, 195
 Nyati, Mandungu Bula, 468
- O**
- Obočki, Janko, 151
 Obradović, Vladislav, 464
 Ogrin, Roman, 90
 Okiljević, Milenko, 66
 Oljača, Mladen, 244, 356, 457, 461
 Omar, Abu Hassan, 478
 Orlandić, Marko, 441
 Otusuka, Hirohiko, 479
- P**
- Padovan, Egon, 151
 Palac, Ferdo, 60
 Papić, Žarko, 151, 155, 156, 161, 162, 166,
 168, 169, 178, 194, 198, 199, 501
 Paradžik, Anto, 309
 Pasqiem, Charles, 468
 Patrijarh Pavle, 14, 15
 Pavićević, Mišo, 396, 397

- Pavlović, Bora, 321
 Pečujlić, Miroslav, 75
 Pejanović, Mirko, 51, 507
 Pejovski, Mito, 151
 Pekić, Dušan, 92
 Perović, Latinka, 299, 300, 319, 320, 321,
 347, 397, 398, 399, 414, 501
 Peterski, George 468
 Petranović, Branko, 501
 Petrović, Vladimir, 464, 465, 477, 501, 507
 Pirija, Mustafa, 60
 Pirjevec, Jože, 15, 28
 Pirker, Pero, 299
 Pjanić, Zoran, 182
 Planinc, Milka, 26, 83, 96, 124, 139, 140,
 144, 154, 155, 159, 186, 192, 209, 259,
 332, 437, 501
 Pljakić, Mustafa, 151
 Popit, Franc, 83, 121, 166, 169, 170, 171
 Popov, Nebojša, 302, 304, 503, 504
 Popović, Koča, 92, 497
 Popović, Mihajlo, 151
 Popović, Milentije, 274, 312
 Popović, Srđa, 363, 501
 Potočnik, Viktorija, 176
 Pozderac, Hamdija, 14, 15, 17, 25, 49, 74,
 79, 273, 279, 300, 302, 304, 306, 316, 322,
 346, 361, 362, 363, 365, 366, 369, 373,
 400, 409, 422, 423, 427, 444, 447, 449,
 451, 452, 454, 461, 498, 499, 501, 520
 Pozderac, Hakija, 264, 274, 451, 452, 454,
 455, 457
 Pozderac, Milka, 205
 Prinčič, Jože, 14, 15, 75, 322, 502
 Pucar, Đuro Stari, 253
 Puhovski, Žarko, 364, 485, 501
 Purić, Radovan, 90
 Purivatra, Atif, 14, 361, 497
- R**
- Račan, Ivica, 90
 Radojčin, Miloš, 321
 Radelić, Zdenko, 73, 309, 312, 315, 501
 Radić, Radmila, 14, 15
 Radić, Stjepan, 30
 Radojević, Mira, 11, 13, 14, 502, 507
 Radušić, Edin, 564
 Raimond, Jean-Bernard, 469
 Rajnhart, Klaus, 192
 Rakić, Mićo, 413
 Ramet, Sabrina, 56, 58, 73, 291, 309, 347,
 502
 Ranković, Aleksandar, 56, 72, 25, 294
 Rattakuli, Bhickai, 478
 Rauigjli, Muhamed, 468
 Ravlić, Aleksandar, 263, 502
 Ravnal, Rajmon, 472
 Redžić, Enver, 502
 Regan, Ronald, 478
 Renovica, Milanko, 17, 25, 27, 60, 79, 80,
 107, 143, 203, 419, 440, 444, 451, 460, 461
 Repe, Božo, 14, 15, 75, 185, 322, 502
 Ribičič, Mitja, 75, 76, 190, 262, 265, 268,
 269, 270, 271, 272, 273, 274, 314, 395,
 396
 Ribičič, Ciril, 190
 Rikmanović, Svetozar, 151, 179
 Ristović, Ljubiša, 364
 Rizman, Rudi, 371
 Rizvić, Mushin, 356, 361
 Rodionov, N., 464
 Rosandić, Tomas, 38
 Ruding, Onno, 480
 Rudjer (Ruggiero), Renato, 472
 Rukavini, 130
 Rukavina, Milan Šain, 130
 Russell, Bertrand, 374, 375, 376, 378, 379,
 531, 537
 Rusoo, Masimo, 179
- S**
- Sadkovich, James, 14
 Salihbegović, Melika, 367
 Salma, Tibor, 151
 Samaranch, Juan Antonio, 20, 124, 386
 Santo, Gabrijel, 217
 Sarač-Rujanac, Dženita, 1, 3, 72, 231, 241,
 346, 368, 502, 507, 508, 515, 523, 557
 Saračević-Helać, Arijana, 520
 Sartre, Jean-Paul, 371
 Savić, Milenko, 60
 Scanlana, John, 467

Seko, Mobutu Sese, 478
 Sekulić, Duško, 302, 502
 Selimović, Mehmed Meša, 360, 410
 Selimović, Salko, 151
 Selimović, Teufik Budžoni, 432, 433
 Sidiki, Atef, 473
 Sijerčić, Maja, 555
 Simić, Bora, 397
 Simić, Pero, 321, 348, 502
 Sindić, Miloš, 397
 Singh, Vishwanath Pratap, 473
 Sing, Zail, 469
 Smajlović, Ljiljana, 502
 Smole, Jožo, 189, 456
 Soklić, Milan, 149
 Spahić, Mustafa, 367
 Spaho, Mehmed, 14, 15
 Spehnjak, Katarina, 71, 508
 Srzetić, Vojislav, 83
 Stambolić, Petar, 15, 26, 78, 83, 88, 144,
 250, 251, 290, 292, 319, 320, 321, 464, 499
 Stanković-Šinik, Mirjana, 253
 Stanovnik, Janez, 171
 Stijačić, Radovan, 319, 389, 391, 392, 393,
 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 408
 Stojakov, Svetislav, 90
 Stojanović, Nikola, 17, 28, 37, 79, 80, 81,
 82, 83, 93, 201, 203, 259, 304, 306, 329,
 363, 419, 452, 460
 Stojić, Mile, 25
 Stojnić, Velimir Veljo, 364
 Stoltenberg, Thorvald, 475
 Stoph, Willi, 477, 478
 Sučić, Ante, 114
 Sulcberger, Sajrus Leo, 160
 Sultanović, Vlado, 90
 Sušić, Derviš, 360, 366
 Sušić, Hasan, 361

Š

Šarac, Džemil, 90
 Šehić, Zijad, 555, 556
 Šendučić, Beba, 29
 Šentija, Josip, 213, 294, 316, 318, 502
 Šeremet, Numo, 416

Šešelj, Vojislav, 19, 149, 361, 362, 363,
 364, 365, 368, 369, 373, 374, 375, 376,
 377, 379
 Šiljegović, Boško, 74, 431, 508
 Šimić, Ante, 458
 Šimunovića, Pero, 361
 Šipka, Milan, 235, 243, 245, 508
 Škarić, Sveto, 90
 Škoro, Milan, 397
 Španović, Srđan, 442, 502
 Špiljak, Mika, 125, 393, 397
 Štrougal, Lubomir, 477
 Šuković, Mijat, 90, 140, 159
 Šukrija, Ali, 463
 Šuvar, Stipe, 194, 322

T

Tabaković, Ibrahim, 148
 Tadić, Ljubomir Ljuba, 373
 Takešita, Noboru, 479
 Tanović, Arif, 304, 361, 363, 458
 Tarbar, Kemal, 60
 Tepavac, Mirko, 315
 Todorović, Danilo, 25, 92, 502
 Todorović, Mijalko, 49, 271, 319, 321, 395
 Tomičić, Zlatko, 311, 316, 351, 507
 Tomić, Sanja, 555
 Tomić, Stanko, 74
 Tomšić, Vida, 348
 Torbarina, Tanja, 185
 Tripalo, Mika, 26, 74, 75, 213, 291, 293,
 294, 296, 299, 312, 315, 316, 394, 395,
 502, 503, 506
 Tuđman, Franjo, 14
 Tunjević, Staniša, 361

U

Ude, Lojze, 151
 Umičević, Zagorka, 60
 Uzelac, Uglješa, 151, 188
 Uzelac, Milan, 358, 363, 449, 503

V

Vakić, Ilija, 151
 Veladžić, Denis, 303

Veladžić, Sabina, 236
 Velayati, Ali, 470
 Veselinov, Jovan, 415
 Vidaković, Zoran, 364
 Vidić, Dobrivoje, 373
 Visarionović, Josif Staljin, 34, 351
 Visković, Nikola, 364
 Vito, Alen, 469
 Vlahović, Veljko, 39
 Vlajković, Radovan, 133, 171, 374
 Vlaškalić, Tihomir, 83, 242
 Vlatković, Dušan, 179
 Vojinović, Drago, 416
 Vojović, Petar, 151
 Vorotnjikov, Vitali, 478
 Vranicki, Franc, 470, 480
 Vranić, Mirko, 107
 Vrcan, Srđan, 364
 Vrhovec, Josip, 133, 169, 171, 193, 372,
 375, 378, 465
 Vronski, Stanislav, 378
 Vujasinović, Todor Toša, 426, 427
 Vujkov, Sava, 151
 Vukmanović, Svetozar Tempo, 416, 424,
 425, 427
 Vukušić, Bože, 398, 503

W

Wachtel, Andrew Baruch, 304, 503
 Waldheim, Kurt, 378
 Whitehead, John, 469, 476

Y

Yilmaz, Mesut, 469
 Younis, Hana, 555

Z

Zabukovac, Zdravko, 171, 172, 173, 186,
 188
 Zečević, Slavko, 395
 Zemljarič, Janez, 140, 151, 153, 179, 194
 Zgonjanin, Duško, 445
 Zidić, Igor, 244
 Zogaj, Redžepi, 90
 Zolj-Balenović, Eldina, 555
 Zorabdić, Mirsad, 552
 Zrile, Tihomir, 383
 Zulfikarpašić, Adil, 360, 564
 Zundhausen, Holm, 304, 503
 Žanko, Miloš, 312
 Žarković, Vidoje, 79, 83, 89, 91, 92, 201,
 331, 397, 441, 449, 503
 Živalj, Husein, 367

REGISTAR GEOGRAFSKIH POJMOVA

A

Aden 465
Adis Abeba 465
Afganistan 466
Afrika 322, 464, 470
Albanija 328, 337, 477, 478
Alžir 467, 468, 469, 470, 471
Angola 463
Atina 113
Argentina 476
Australija 342, 473
Austrija 125, 342, 398, 568, 470, 474, 479, 480
Austro-Ugarska Monarhija 290

B

Bačevići 226
Bačka Palanka 406, 410
Banija 246
Banja Luka 215, 233, 238, 263, 266, 267, 353, 403, 413
Banja Vrućica 245
Banovići 423, 424
Baranja 497
Beč 149
Begunj 138
Berlin 478, 557
Bihać 215, 224, 229, 403, 448, 457, 499, 501
Bijeljina 66
Bileća 391
Bjelašnica 124
Bled 470
Bliski istok 470
Bonn (Bon) 474
Bosanska krajina 18, 21, 30, 66, 262, 263, 267, 269, 270, 272, 274, 276, 277, 278, 296, 404, 420
Bosanski Brod 215, 218, 223
Bosanska Dubica 263
Bosanska Gradiška 66, 263
Bosanska Krupa 226

Bosanski Novi 59, 263, 403
Brazil 464
Brčko 66
Brdo kod Kranja 87, 121, 417
Brioni (v. i Brijuni) 78, 92, 269, 275, 312, 338, 342, 464, 505
Bugarska 469, 476
Bugojno 17, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 62, 66, 67, 201, 202, 203, 204, 206, 207, 226, 292, 316, 362, 370, 377, 460, 513, 516
Bukinje 422
Burma 468

C

Cazin 62, 66, 67, 109, 110, 111
Crna Gora
Crna Gora 95, 63, 76, 120, 121, 133, 151, 191, 194, 241, 246, 249, 250, 252, 258, 272, 273, 288, 294, 314, 324, 363, 364, 396, 397

Č

Čapljina 54, 31
Čehoslovačka 477, 478
Čelinac 263
Černobil 470, 474

D

Daleki istok 470
Dalmacija 129, 246
Damask 464
Derventa 109, 110
Dobanovci 193
Doboj 80, 215, 218, 219, 224, 281, 398
Donji Vakuf 17, 32, 43, 44, 45, 383, 384, 430, 557
DR Njemačka 472, 477
Drina 250, 294, 337, 476
Drvar, 45, 311
Dubrovnik 89, 218, 294
Dunav 425, 426, 428, 429, 476

E

Egipat 473, 474
 Etiopija 465, 470
 Evropa (Europa) 150, 179, 227, 469,

F

Francuska 464, 468, 469, 472

G

Gacko 54
 Geteborg 113
 Goli otok 184
 Gorica 201
 Gornji Vakuf 17, 29, 30, 31, 32, 224, 491,
 513, 516
 Grac 125, 557
 Gračanica 299, 355
 Gradačac 223
 Grčka 477, 478
 Grude 243, 311

H

Hag 480
 Hanover 475
 Harare
 Havana 465, 507
 Herceg Novi 19
 Holandija 480

I

Igalo 87
 Igman 62, 124, 136, 141
 Ilijaš 224
 Indija 469, 470, 473
 Indonezija 467
 Irak 381, 466, 473, 480
 Iran 466, 470, 473, 474
 Italija 472
 Izrael 466

J

Jajce 17, 30, 32, 215, 226, 263, 496, 513
 Japan 113, 470, 479
 Jemen 465
 Južna Afrika 466, 470, 473

K

Kairo 473
 Kalgari 126, 127, 479
 Kambodža 466
 Kanada 127, 467, 479
 Karadordevo 88, 316
 Karuše 218
 Kazahstan 463
 Kina 387, 464, 468, 469, 470, 478
 Ključ 263, 403
 Kočevo 29
 Kolumbija 471
 Komonvelt 145
 Koprivnica 203, 226
 Kordun 246
 Kosovo 17, 21, 65, 87, 95, 120, 121, 133, 135,
 151, 154, 194, 197, 246, 249, 252, 253, 254,
 255, 256, 258, 262, 284, 288, 292, 301,
 306, 319, 323, 324, 325, 326, 328, 329,
 330, 331, 332, 333, 334, 335, 364, 367, 479
 Koševo 119, 125, 232, 386
 Kotor Varoš 263
 Kragujevac 89, 295
 Kranj 87, 121, 417
 Kuba 464, 469
 Kumrovcu 90, 91, 220, 228, 233
 Kupres 17
 Kuvajt 92, 464, 468, 469, 470

L

Laktaši 263
 Lapad 293
 Lausanne 20, 518
 Liban 473
 Lika 246
 Lištica 318
 Livno 17, 32, 35, 66, 215, 344, 513, 516
 London 150
 Los Angeles 113, 114, 115, 127, 471
 Lukavac 64, 66, 422

Lj

Ljubija 224
 Ljubinje 66
 Ljubljana 25, 93, 149, 294, 367, 509, 557
 Ljubuški 66

M

Madrid 361
 Mađarska 477
 Makedonija 17, 76, 95, 120, 133, 144, 151,
 154, 194, 246, 249, 252, 272, 273, 288,
 291, 322, 324, 347
 Malezija 478
 Maribor 122, 149, 173
 Međugorje 360
 Mejtaš 379
 Metković 215
 Modriča 223
 Mongolija 463, 467
 Mojnilo 124
 Moskva 115, 516
 Mostar 15, 52, 54, 62, 63, 66, 142, 226,
 229, 230, 232, 237, 340, 344, 246, 250,
 251, 252, 255, 282, 288, 294, 318, 344,
 350, 357, 403, 413, 421, 434, 463, 499,
 503, 504, 515, 523
 Mrkonjić Grad 30, 224, 263, 403

N

Narodna Libijska Arapska Džamahirija
 468, 480
 Neum 380, 444, 458, 459, 493, 518
 Neretva 297
 Nevesinje 54
 New York 125, 160
 Norveška 475
 Novi Sad 187, 189, 224, 446

O

Odžaku 66
 Okučani 215
 Orašje 215
 Osijek 502
 Oslo 503, 508

P

Pariz 160, 745
 Pečuh 507
 Petrovac 215
 Peru 478
 Ploče 246, 250, 256, 264

Podgorica (v. i Titograd) 250, 251, 252,
 294, 503
 Podgrađe 29, 30
 Poljska 377, 378, 472, 473
 Posavina 66, 246
 Posušje 243, 311, 318
 Prag 477
 Prijedor 59, 66, 263
 Priština 38, 324, 326, 333, 446
 Prnjavor 263
 Prozor (Prozor-Rama) 41
 Pula 464
 Purić 90

R

Radenci 181
 Rajlovac 243, 354, 400, 401
 Rilić 34
 Rogatica 343
 Romanija 232
 Rumunija 468, 476, 477

S

Salakovac 229, 295
 Sanski Most 30, 263
 Sapor 113
 Sava 185
 Semešnica 202, 203
 Sirija 464
 Sjedinjene Američke Države (SAD) 115,
 134, 466, 467, 469, 471, 476, 477, 539
 Sjeverna Irska 145
 Skender Vakuf 263
 Skoplje 263, 266, 271, 272, 273, 501
 Slavonija 497
 Slavonski Brod 15, 497, 501
 Slovenija 15, 72, 75, 78, 88, 95, 120, 121,
 133, 149, 150, 151, 154, 166, 167, 168,
 169, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 180,
 184, 185, 186, 188, 189, 194, 259, 278,
 288, 291, 293, 294, 322, 337, 342, 367,
 373, 449, 456, 502, 518, 535, 537
 Sokolac 232
 Split 36, 102, 103, 118, 136, 215, 307, 339
 Srbac 263
 Sremska Mitrovica 421

Srijem 497
 SR Njemačka 475
 SSSR 34, 115, 116, 134, 293, 392, 464, 466,
 467, 475, 476, 477, 478, 540
 Stolac 62, 66, 338
 Stojčevac 236, 237, 411
 Stolice 426
 Sudan 473
 Sutjeska 360

Š

Šibenik 294
 Široki Brijeg 29, 298
 Švedska 113
 Švicarska 20

T

Tanzanija 468
 Tara 294
 Teslić 223
 Titograd (v. i Podgorica) 139, 294
 Tjentište 271, 359, 464
 Tokio 479
 Toronto 479
 Travnik 31, 42, 64, 66, 311, 557
 Trebinje 64, 408
 Trnovača 30
 Trnovo 219
 Tunis 478, 479
 Turska 290, 374, 469, 472
 Turskoj 290
 Tuzla 215, 229, 303, 368, 391, 421, 422,
 423, 424, 431, 432, 433, 495, 498, 504,
 521, 538

U

Uganda 468
 Ustiprača 215

V

Valjevo 168
 Vareš 224
 Velika Kladuša 378, 445, 446, 447, 454,
 457
 Velika Britanija 467, 469
 Venecuela 468, 478, 479
 Vijetnam 370, 466
 Visoko 36
 Vitez 64
 Vlasenica 226
 Vojvodina 17, 95, 120, 121, 133, 151, 259,
 288, 292, 296, 293, 301, 306, 321, 323,
 324, 329, 364
 Vrnograč 109, 110, 111, 369
 Vukosavci 460
 Vukušić 398, 503

W

Washington 125

Z

Zair 468, 471, 478
 Zambija 469
 Zenica 17, 32, 36, 62, 102, 138, 214, 218,
 220, 224, 229, 249, 285, 443, 455, 513,
 504, 516
 Zvornik 215

ZAHVALA

Osnova knjige pred vama jeste doktorska disertacija “Politička djelatnost Branka Mikulića od 1965. do 1988. godine” koju sam odbranila u maju 2016. na Filozofskom fakultetu u Sarajevu pred komisijom u sastavu: prof. dr. Zijad Šehić (predsjednik), prof. dr. Husnija Kamberović (član) i prof. dr. Edin Radušić (član). Veliku zahvalnost dugujem mentoru dr. Husniji Kamberoviću koji je, tokom izrade doktorske disertacije, imao razumijevanja za moja nerijetka *zabljesnuća* arhivskom gradom i pri tome vješto usmjeravao moja istraživanja.

U međuvremenu, nastojala sam proširiti svoj istraživački horizont. Koliko su okolnosti dozvolile, obavila sam dodatna istraživanja, konsultirala nove izvore i literaturu koji su, već postavljenim pitanjima, dali iscrpnije objašnjenje. Struktura disertacije ostala je ista, ali je tekst obogaćen novim saznanjima. Rezultat višegodišnjeg istraživanja ulijeva iznimno zadovoljstvo pri čemu su mi značajno pomogle informacije i upute, ali i susretljivost i razumijevanje uposlenika institucija u kojima sam istraživala. Zbog toga, posebnu zahvalnost dugujem dr. Ademiru Jerkoviću, ali i aktuelnom direktoru Arhiva Federacije Bosne i Hercegovine Admiru Hadroviću u kojem se čuva građa Fonda Branka Mikulića. Također, hvala Bori Jurišiću i Sanji Tomić iz Arhiva Bosne i Hercegovine gdje sam se uvijek osjećala dobrodošlom kao i zaposlenicima Arhiva Jugoslavije u Beogradu, gospođi Hatidži Fetahagić iz Arhiva Tuzlanskog kantona, djelatnicama Bošnjačkog instituta – Fondaciji Adila Zulfikarpašića u Sarajevu, posebno Maji Sijerčić i kao i Adelaidi Grabovici iz Nacionalne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine. Zahvaljujem se gospodinu Muli Hadžiću na ugodnim razgovorima i ustupljenim fotografijama kao i mojoj prijateljici Aidi Kadriji na izuzetnoj pomoći. Također se zahvaljujem i gospodinu Ešefu Hadžialiću i dragoj Eldini Zolj-Balenović na ustupljenim fotografijama.

Hvala kolegama iz Instituta za historiju, posebno Igoru Miškoviću na pomoći kao i mom *jezičkom odjeljenju*, dr. Hani Younis, dr. Sanji Gladanac-Petrović, mr. Mehmedu Hodžiću i dr. Enesu Dediću na velikoj podršci. Posebnu zahvalnost dugujem dr. Sedadu Bešliji, direktoru i glavnom i odgovornom uredniku knjige.

Recenzentima koji su svojim konkretnim sugestijama doprinijeli ovoj knjizi dugujem duboku zahvalnost. Zahvaljujem se dr. Mili Lasiću na višegodišnjoj podršci i recenziji koju je napisao u posebnim, nimalo lakim, uslovima. Profesoru dr. Zijadu Šehiću hvala na recenziji, ali i pomoći i saradnji kroz proteklu, radnu deceniju i pol. Veliko hvala dr. Dini Mujadževiću na iskazanoj dobroj volji i zavidnoj profesionalnosti koje su mi bile izniman poticaj ohrabrivši me da privedem kraju ovaj složeni zadatak.

Na koncu, ništa manje važno, hvala mojoj porodici, posebno roditeljima, suprugu, sestri i bratu na velikoj podršci i pomoći. Hvala mojoj djeci Umi i Džaferu koji godinama odrastaju uz Mikulića i već podosta znaju i o Bijediću, Pozdercima, Dugonjiću, Humi, Karabegoviću, Sučiću, Kapetanoviću, Mandžiću, Ištuku, Grabčanoviću, Herljeviću, Dizdarevićima, Renovici, Stojanoviću, Mesihoviću...

U Sarajevu, august 2020.

O AUTORICI

Dr. sc. Dženita Sarač-Rujanac (Travnik, 3. mart 1982) osnovnu školu i gimnaziju završila je u Donjem Vakufu. Na Odsjeku za historiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu diplomirala je u decembru 2004. godine. Tokom studija bila je stipendistica Fondacije Heinrich Böll. Na istom fakultetu je koncem 2010. magistrirala (“Odnos vjerskog i nacionalnog u identitetu Bošnjaka 1980–1990”), a u maju 2016. godine odbranila doktorsku disertaciju “Politička djelatnost Branka Mikulića od 1965. do 1988. godine”.

Od januara 2005. godine zaposlena je u Institutu za historiju Univerziteta u Sarajevu. U zvanje višeg stručnog saradnika za modernu historiju izabrana je 2011. godine, a u septembru 2016. u zvanje naučnog saradnika za modernu historiju. Tokom 2018. i 2019. godine bila je član redakcije časopisa *Historijska traganja* (br. 17. i 18), a u februaru 2020. godine imenovana je glavnom i odgovornom urednicom.

Primarno područje njenog naučnog interesiranja jeste bosanskohercegovačka i jugoslavenska povijest 1945–1990, tj. politički, ekonomski i kulturni razvoj Bosne i Hercegovine tokom druge polovine XX stoljeća. Posebno se fokusirala na aktivnost političke elite kao i pitanja vezana za konstrukcije i različite percepcije nacionalnog i religijskog identiteta. Objavila je knjigu *Odnos vjerskog i nacionalnog u identitetu Bošnjaka od 1980. do 1990. godine* (Sarajevo: Institut za istoriju, 2012).

Bila je dio istraživačkog tima nekoliko domaćih i međunarodnih naučnih projekata (u saradnji sa Institutom za narodnosna vpašanja Ljubljana, Osteuropa-Institutom Freie Universität u Berlinu, Institutom za jugoistočnoevropsku historiju Univerziteta u Gracu, Humboldt-Univerzitetom u Berlinu – Institut for Southeast European History i Univerzitetom u Beogradu – Filozofski fakultet i Centar za savremenu istoriju Balkana). Autorica je više od četrdeset članaka i prikaza knjiga na bosanskom i engleskom jeziku. Sudjelovala je u radu više od dvadeset naučnih konferencija u zemlji i inostranstvu.

HISTORIJSKE MONOGRAFIJE
KNJIGA 19

Dženita Sarač-Rujanac
BRANKO MIKULIĆ. POLITIČKA BIOGRAFIJA 1965–1989.

Izdavač:

Univerzitet u Sarajevu- Institut za historiju
Podgaj 6, 71 000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina
www.iis.unsa.ba

Za izdavača:

Dr. sc. Sedad Bešlija

Lektor i korektor:

Alma Genjac-Nakičević, prof.

Prijevod rezimea na engleski jezik:

Aida Kadrija, prof.

Dizajn, tehničko uređenje i izrada registara:

Amra Mekić

TIRAŽ: 300

ŠTAMPA: Štamparija Fojnica

ZA ŠTAMPARIJU: Mirsad Mujčić

ISBN: 978-9958-649-35-6

Sarajevo, 2020.

Štampanje ove knjige dijelom je podržala Fondacija za izdavaštvo Sarajevo.